

**Stichting
Pensioenfonds
Huisartsen
in Opleiding**

Pensioenfonds Huisartsen in Opleiding
Postbus 4471, 6401 CZ Heerlen
Telefoon : 088 - 116 3031
Website : www.pf-haio.nl
e-mail : pf-haio@azl.eu

Ingeschreven in het Handelsregister van de
Kamer van Koophandel onder nummer 30195416

**Verslag over het boekjaar
1-1-2016 t/m 31-12-2016**

Inhoud

	Pagina
Bestuur en organisatie	5
Voorwoord	7
Meerjarenoverzicht	9
Verslag van het bestuur	
De instelling	11
Organisatie pensioenfonds	12
Pensioenregeling 2016	13
Financiële positie van pensioenfonds HAIO	15
Actuariële analyse resultaat	19
Uitvoeringskosten	20
Governance	22
Risicomanagement	25
Communicatie	31
Beleggingen	32
Vooruitblik 2017	34
Verslag visitatiecommissie	
Oordeel/Bevindingen	35
Reactie van bestuur	37
Verslag Verantwoordingsorgaan	
Oordeel verantwoordingsorgaan Stichting Pensioenfonds Huisartsen in Opleiding (HAIO) bij het gevoerde beleid van Pensioenfonds HAIO over 2016	39
Reactie van bestuur	40

Pagina**Jaarrekening**

Balans per 31 december	42
Staat van baten en lasten	44
Kasstroomoverzicht	46
Grondslagen voor waardering en resultaatbepaling	47
Financiering	50
Premiebeleid	50
Uitvoering	50
Resultaatbestemming	50
Gebeurtenissen na balansdatum	50
Toelichting op de balans per 31 december	51
Toelichting op de staat van baten en lasten	56
Risicoparagraaf	59

Overige gegevens

Actuariële verklaring	63
Controleverklaring van de onafhankelijke accountant	65

Bestuur en organisatie

Bestuurssamenstelling per 31 december 2016

Werkgeversvertegenwoordigers

De heer drs. C.J. Esser (geb. 1956)	Stichting SBOH
De heer F.A. Molekamp (geb. 1949)	Stichting SBOH
De heer M. van Rumpt (geb. 1953)	Stichting SBOH

Werknemersvertegenwoordigers

De heer drs. M.J.A. de Wit (geb. 1949)	LAD (Voorzitter)
De heer mr. A.W.J.M. van Bolderen (geb. 1952)	LAD
De heer E.R. Brugman (geb. 1968)	LAD

Verantwoordingsorgaan

De heer drs. A. van der Zijl (geb. 1945)	Stichting SBOH (Voorzitter)
De heer drs. B.R. Schudel (geb. 1954)	Stichting SBOH
Mevrouw mr. B. Sprokholt (geb. 1960)	LAD
Mevrouw drs. D. van Sleeuwen (geb. 1971)	LAD
De heer drs. J. de Vos (geb. 1985)	Toehoorder namens LOVAH

Visitatiecommissie

VC Holland	De heer J. Ruben (Voorzitter)
	Mevrouw H. Polee
	De heer N.G. de Jager

Organisatie

Beleggingscommissie	M. van Rumpt (voorzitter,) F.A. Molekamp, en M.J.A. de Wit
Communicatiecommissie	C.J. Esser en M. van Rumpt
Accountant	Mazars Paardekooper Hoffman Accountants N.V., Rotterdam
Adviserend actuaris	E. Osinga, Heerenveen
Certificerend actuaris	Ruigrok Actuariële Consultancy B.V., Wieringerwaard
Administrateur	AZL N.V., Heerlen
Vermogensbeheerder	Brand New Day Vermogensbeheer NV

Voorwoord

Voor u ligt het verslag over het boekjaar 2016 (hierna: het verslagjaar) van de Stichting Pensioenfonds Huisartsen in Opleiding (Pensioenfonds HAIO). Pensioenfonds HAIO is opgericht op 1 september 2004 en is statutair gevestigd te Utrecht. Het fonds is een ondernemingspensioenfonds verbonden aan de onderneming Stichting SBOH te Utrecht.

De belangrijkste onderwerpen die in de bestuursvergaderingen 2016 aan de orde kwamen zijn:

- Voortbestaan pensioenfonds HAIO;
- De aanpassing van de 3% jaarlijkse stijging van het partnerpensioen naar 1%.
- De verhoging van de staffelpremie met 2%;
- De aanpassing van de interne maandelijks koers van 3% naar 1%;
- De afschaffing van het wezenpensioen voor een studerend kind van 18 tot 27 jaar en de aanspraken op wezenpensioen te doen gelden voor maximaal vijf kinderen.
- De wijziging van het criterium arbeidsongeschiktheid, waarbij de beroepsarbeidsongeschiktheid als arts als criterium voor arbeidsongeschiktheid geldt en waarvoor een BIG registratie noodzakelijk is;
- Selectie nieuwe herverzekeraar voor verzekering arbeidsongeschiktheid en overlijdensrisicoverzekering;
- Aanpassing beleggingsrichtlijnen;
- Het bestuursverslag en de jaarstukken;
- Implementeren nieuwe wetgeving, waaronder de Wet pensioencommunicatie.

Dit verslag wordt uitgebracht in overeenstemming met de statuten van het fonds.

Meerjarenoverzicht

	2016	2015	2014	2013	2012
Aantallen					
Actieve deelnemers	2.192	2.147	1.982	1.873	1.782
Gewezen deelnemers	726	1.073	1.305	1.186	1.088
Totaal	2.918	3.220	3.287	3.059	2.870
Financiële gegevens (in duizenden euro)					
Reserves					
Minimale algemene reserve	835	967	916	793	676
Vrije algemene reserve	2.026	1.551	275	359	956
Reserve koersverschillen	1.456	1.112	952	673	392
Winstdelingsreserve	835	286	128	275	900
Totaal reserves	5.152	3.916	2.271	2.100	2.924
Voorziening pensioenverplichtingen voor risico deelnemers	16.702	19.345	18.326	15.863	13.520
Premiebijdragen van werkgevers en werknemers	7.354	7.025	6.306	5.835	5.526
Overgenomen pensioenverplichtingen	13	978	596	297	0

Verslag van het bestuur

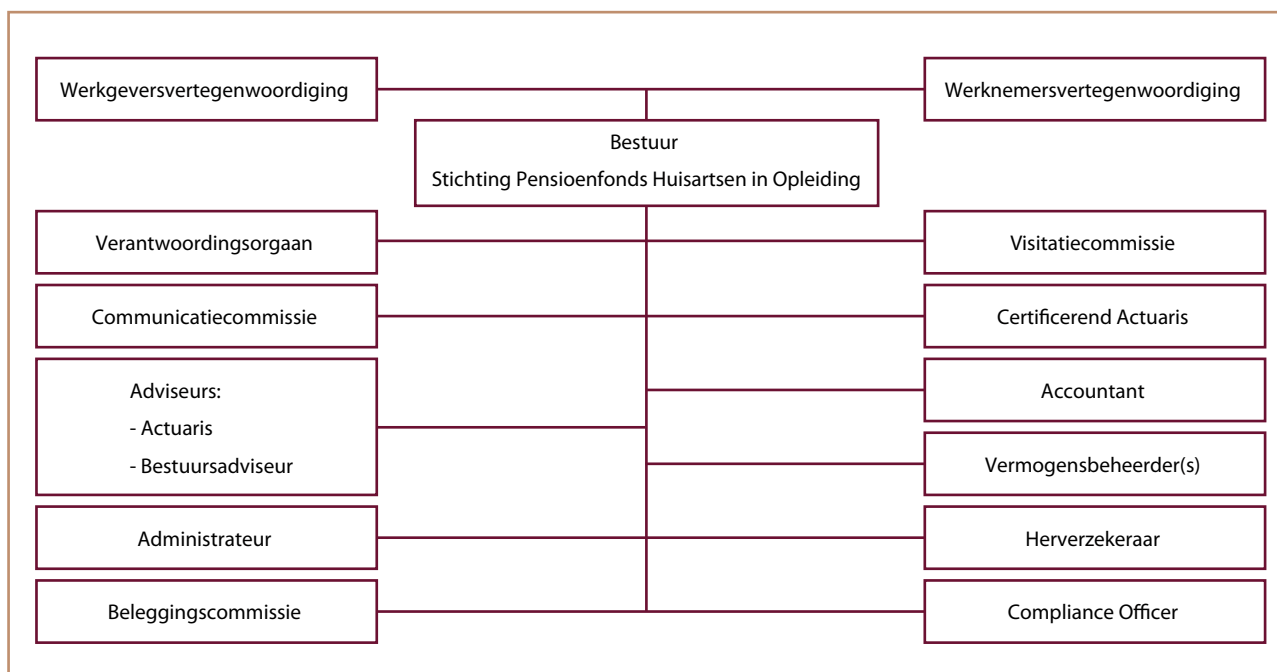
De instelling

Statutaire doelstelling

Stichting Pensioenfonds Huisartsen in Opleiding (hierna: het fonds) heeft ten doel het voorzien in pensioen voor huisartsen in opleiding en hun nabestaanden. Gedurende de periode, dat het opgebouwde pensioenkapitaal van de gewezen deelnemers niet is overgedragen aan een andere pensioenuitvoerder, blijft het fonds verantwoordelijk voor de belegde gelden van deze opgebouwde kapitalen. De financiering van de pensioenvoorziening vindt plaats door bijdragen van werknemers en werkgever. De afspraken met betrekking tot de financiering en de uitvoering van de pensioenregeling zijn vastgelegd in een uitvoeringsovereenkomst tussen het fonds en de onderneming Stichting SBOH.

Het bestuur heeft de doelstellingen en beleidsuitgangspunten, zoals bedoeld in artikel 102a van de Pensioenwet vastgesteld en vastgelegd in de Actuariële en Bedrijfstechnische Nota (ABTN).

Organogram

Missie, visie en strategie

Naast het statutaire doel kent het fonds een missie, visie en strategie waarmee het fonds invulling geeft aan artikel 102a Pensioenwet, zoals dat in 2014 in de Pensioenwet is opgenomen. De missie luidt:

‘Stichting Pensioenfonds HAIO wil een goede pensioenregeling voor aios huisartsengeneeskunde die inkomens- gerelateerd is en waarbij het pensioenfonds streeft naar een minimaal voor inflatie geïndexeerde kapitaalopbouw gedurende de opleiding.’

Organisatie pensioenfonds

Bestuur

Het bestuur van Pensioenfonds HAIO is paritair samengesteld en bestaat uit 6 personen. Daarvan zijn 3 leden van werkgeverszijde en 3 leden van werknemerszijde.

Op basis van de Wet Versterking Bestuur Pensioenfonds (Wvbp) is het verplicht zetel(s) toe te voegen aan het bestuur voor gepensioneerden. Aangezien het fonds geen gepensioneerden kent en het feit dat de deelnemers, die de waarde van hun pensioen binnen twee jaar na uitdiensttreding niet overdragen naar een ander fonds, worden ondergebracht bij een verzekeraar en het fonds ook in de toekomst geen gepensioneerden zal kennen, heeft DNB ermee ingestemd dat het fonds geen gepensioneerden in het bestuur opneemt.

Van de zes bestuursleden wordt de helft voorgedragen door de Stichting SBOH en de helft voorgedragen door de Landelijke vereniging van Artsen in Dienstverband (LAD) namens de deelnemers. Bij de benoeming van de deelnemerszetels heeft de LAD te Utrecht het recht tot een bindende voordracht voor de bestuursleden namens de deelnemers. Volgens de statuten van het fonds worden bestuursleden benoemd voor een zittingsperiode van vier jaar en mogen zij maximaal drie keer herbenoemd worden.

In het verslagjaar was de heer M.J.A. de Wit de voorzitter van het bestuur.

In het boekjaar zijn met instemming van de DNB de heren De Wit, Van Bolderen, Esser en Molekamp herbenoemd.

Bestuurscommissies

Het bestuur van pensioenfonds HAIO wordt ondersteund door de Beleggingscommissie en Communicatiecommissie.

Visitatiecommissie

Het intern toezicht van het fonds wordt uitgeoefend door een Visitatiecommissie. De taken en bevoegdheden van dit orgaan evenals de samenstelling, benoeming en werkwijze zijn vastgelegd in de statuten van het fonds en het reglement visitatiecommissie.

In het verslagjaar heeft het bestuur VC Holland opdracht gegeven om het fonds te visiteren.

De Visitatiecommissie bestond in het verslagjaar uit de heer J. Ruben (voorzitter), mevrouw H. Polee en de heer N.G. de Jager.

Voor een samenvatting van het rapport van de visitatiecommissie wordt verwezen naar pagina 33.

Uitbestede werkzaamheden

Administratie

De administratie van het pensioenfonds wordt sinds 1 januari 2005 uitgevoerd door AZL N.V. te Heerlen. De zakelijke overeenkomst tot dienstverlening liep af op 31 december 2015 en is met een jaar verlengd tot en met 31 december 2016.

AZL draagt zorg voor de volgende zaken:

- de bestuursadvisering en -ondersteuning;
- deelnemersadministratie;
- financiële administratie;
- verslaglegging;
- klachten.

Het fonds wordt door AZL onder meer door middel van periodieke rapportages op de hoogte gehouden van de uitbestede dienstverlening.

Om aan de behoefte van het bestuur aan zekerheid en daarmee kwaliteitsgaranties tegemoet te komen, heeft AZL er enkele jaren geleden voor gekozen om gecertificeerd te worden. Per 15 juni 2011 beschikt AZL N.V. over een ISAE 3402 rapportage.

De ISAE 3402 rapportage bestaat uit een type I en een type II verklaring waarin alleen processen worden beschreven die de financiële verantwoording raken. Het door AZL gebruikte administratiesysteem (RS systeem) ten behoeve van pf HAIO valt eveneens onder deze verklaring vanaf 2016.

Ook voor 2016 heeft AZL een ISAE 3402 type II rapportage en een ISAE 3000 rapportage afgegeven. Het bestuur heeft uitgebreid kennis genomen van ISAE 3402 en ISAE 3000 alsmede de toelichting daarop.

Vermogensbeheer

Sinds 2010 heeft het bestuur het vermogensbeheer voor een deel van het fondsvermogen uitbesteed aan Brand New Day Vermogensbeheer NV. Het overige deel van het vermogen is ondergebracht op spaar- en depositorekeningen bij in Nederland gevestigde systeembanken.

Advisering en Certificering

Het bestuur heeft de bestuursadvisering en -ondersteuning uitbesteed aan AZL.

Voor actuariële adviezen maakt het bestuur gebruik van de diensten van de heer drs. E. Osinga AAG.

De actuariële certificering van de jaarrekening wordt uitgevoerd door Ruigrok Actuariële Consultancy B.V. te Wieringerwaard.

Accountant

De controle van de jaarrekening wordt verricht door Mazars Paardekooper Hoffman Accountants N.V. te Rotterdam.

Pensioenregeling 2016

Kenmerken van de regeling

- Karakter regeling

De pensioenregeling van Pensioenfonds HAIO betreft een "beschikbare premiereregeling".

De belangrijkste kenmerken hiervan zijn:

- Het ouderdomspensioen, in combinatie met 70% uitgesteld partnerpensioen op de pensioendatum, wordt opgebouwd in de vorm van een vermogen, door gedurende het deelnemerschap maandelijks een leeftijdsafhankelijke netto premie om te rekenen in participaties in het pensioenvermogen van het fonds. Deze maandelijks premie wordt toegevoegd aan de reeds opgebouwde participaties van de deelnemer.

- In de keuze van ouderdomspensioen, in combinatie met 70% uitgesteld partnerpensioen, zit opgesloten het principe dat op de pensioendatum het partnerpensioen kan worden uitgeruild tegen een hoger ouderdomspensioen, op de alsdan geldende actuariële grondslagen.
- De opbouw van de premie bedraagt een percentage van de pensioengrondslag aan de hand van de volgende tabel:

Leeftijdsklasse	Percentage
20 tot en met 24	7,5
25 tot en met 29	8,8
30 tot en met 34	10,2
35 tot en met 39	11,8
40 tot en met 44	13,8
45 tot en met 49	16,0
50 tot en met 54	18,7
55 tot en met 59	22,0
60 tot en met 64	26,1
65 tot en met 66	29,7

- De hoogte van de beschikbare premie is in beginsel vastgesteld op basis van een pensioenleeftijd van 67 jaar.

Het deelnemerschap kent een duur die gelijk is aan de duur van de arbeidsovereenkomst bij de SBOH tijdens de opleiding tot huisarts. Deze opleiding duurt in principe drie jaar. Deze kan korter zijn als er bijvoorbeeld sprake is van vrijstellingen, maar ook langer bij onder andere parttime werken, zwangerschapsverlof of ziekte. Na de opleiding zal er in het algemeen sprake zijn van een deelnemerschap bij de Stichting Pensioenfonds voor Huisartsen (SPH), het Pensioenfonds Zorg en Welzijn (PFZW) of Algemeen Burgerlijk Pensioenfonds (ABP). Het opgebouwde kapitaal zal in het algemeen worden overgedragen (waardeoverdracht) aan een van deze pensioenfondsen.

- Een gewezen deelnemer heeft na beëindiging van het deelnemerschap het recht waardeoverdracht aan te vragen. Mocht de gewezen deelnemer binnen 2 jaar geen gebruik maken van het recht tot waardeoverdracht dan zal het pensioenfonds het opgebouwde kapitaal overdragen aan een verzekeraar.

– Pensioenleeftijd

Het pensioenfonds kent een pensioenleeftijd van 67 jaar.

– Pensioensalaris

Het werkelijk genoten bruto maandsalaris van de deelnemer ingevolge de collectieve arbeidsovereenkomst voor de Stichting SBOH, vermeerderd met de toegekende vakantietoelage en structurele eindejaarsuitkering.

– Franchise

Eén twaalfde deel van het bedrag ter grootte van 10/7 van de AOW-uitkering voor een gehuwde deelnemer, inclusief vakantietoelage, dat per 1 januari van een jaar voor dat jaar is vastgesteld.

Voor deeltijdwerkers wordt de franchise vastgesteld naar rato van het deeltijdpercentage. Indien het deeltijdpercentage tussentijds wijzigt wordt ook de franchise tussentijds aangepast.

– Pensioengrondslag

De pensioengrondslag bedraagt het pensioensalaris verminderd met de franchise.

Financiële positie van pensioenfonds HAIO

Het pensioenfonds verzekert de pensioenaanspraken die voortvloeien uit het pensioenreglement van Pensioenfonds HAIO. Het pensioensysteem betreft een "beschikbare premieregeling gericht op het opbouwen van een pensioenvermogen". Ter dekking van de opbouw van het pensioenvermogen wordt in het pensioenfonds een voorziening pensioenverplichtingen aangehouden. Het partnerpensioen, het wezenpensioen en de premie bij arbeidsongeschiktheid zijn herverzekerd op risicobasis.

Financiering

De premies worden geacht toereikend te zijn voor de opbouw van het pensioenvermogen, de risicodekkingen en de kosten van het fonds. Jaarlijks worden de hoogtes van de premies getoetst door de adviserend actuaaris.

De maandelijkse premie bedraagt 8,5% van het maandsalaris, waarvan 6% voor rekening van de werkgever en 2,5% voor rekening van de werknemer komt.

Voorziening pensioenverplichtingen (VPV)

De voorziening pensioenverplichtingen wordt gevormd door gelden, beschikbaar voor de opbouw van het pensioenvermogen.

Bij de berekening van de voorziening pensioenverplichtingen wordt geen rekening gehouden met sterftetekansen en een interestverwachting. Tijdens de duur van het deelnemerschap worden de beschikbare premies voor de opbouw van het pensioenvermogen, toegevoegd aan de voorziening pensioenverplichtingen. Deze voorziening wordt jaarlijks met 1% verhoogd. De werkelijk behaalde rendementen minus de voornoemde 1% worden verrekend met het eigen vermogen van het fonds. Uit dit eigen vermogen kan het bestuur een winstuitkering doen ten gunste van de voorziening pensioenverplichtingen.

Bij beëindiging van het deelnemerschap wordt de voorziening overgedragen naar een ander pensioenfonds dan wel aangewend als koopsom voor een lijfrente met pensioenclausule bij een verzekeraar.

De beleggingsrisico's die verband houden met de opbouw van het pensioenvermogen zijn voor rekening van de deelnemer.

Herverzekering

De risico's voortvloeiend uit de aangegane pensioenverplichtingen voor de nabestaanden en de premieovername bij arbeidsongeschiktheid zijn tot en met 31 december 2016 herverzekerd bij Zwitserleven.

– Partnerpensioen

De herverzekeringsdekking omvat de contante waarde van de aanspraken op een levenslang partnerpensioen. De herverzekering vindt plaats in de vorm van een risicokapitaal en is op basis van een onbepaalde partnerdekking. Voor alle deelnemers wordt een overlijdensrisicokapitaal in herverzekering gegeven en bij overlijden van de deelnemer zal dit risicokapitaal worden uitgekeerd, ongeacht het feit of de deelnemer een partner achterlaat. Indien de deelnemer geen partner achterlaat dan komt dit risicokapitaal ten gunste van het pensioenfonds. Als er een volgens het pensioenreglement erkende partner is, koopt het pensioenfonds van dat risicokapitaal en zo nodig eigen geld een direct ingaande levenslange lijfrente op het leven van die partner.

De grondslagen voor de berekening van het risicokapitaal bij overlijden op basis van een levenslang partnerpensioen zijn:

- Sterftetafel AG prognosetafel 2010-2016;
- Rekenrente 1%;
- Vast leeftijdsverschil tussen man en vrouw van 3 jaar, waarbij de man 3 jaar ouder is dan de vrouw;
- 1% samengesteld stijgende uitkeringen.

– Wezenpensioen

Het overlijdensrisico voortvloeiende uit de reglementaire aanspraken op wezenpensioen wordt op rentebasis herverzekerd. Aan de berekening van het premietarief liggen de volgende grondslagen en veronderstellingen ten grondslag:

- Sterfte, bij het uit te keren wezenpensioen, nihil;
- Rekenrente 1%;
- 3% samengesteld stijgende uitkeringen.

- Premievrijstelling bij arbeidsongeschiktheid
De herverzekeringsdekking omvat, bij beroepsarbeidsongeschiktheid als arts langer dan 2 jaar voor een percentage boven 65%, een uitkering van een jaarlijkse rente ter grootte van de staffelpremie in combinatie met 70% uitgesteld partnerpensioen. De arbeidsongeschikte deelnemer blijft deelnemer in de zin van het pensioenreglement. Dit betekent mede dat de dekkingen voor de beoogde aanspraken op partner- en wezenpensioen door het fonds bij de herverzekeraar zijn ondergebracht. De pensioengrondslag en het bedrag van het Anw-pensioen worden na toekenning van de premievrijstelling geïndexeerd met hetzelfde percentage als waarmee de salarissen stijgen ingevolge de collectieve arbeidsovereenkomst voor SBOH. De kosten voor de continuering van de overlijdensdekking en de kosten in verband met de verhoging van de pensioengrondslag komen ten laste van het fonds.
- Winstdeling
Eventuele winstdeling voortkomend uit herverzekering komt ten gunste van het pensioenfonds.

Premie

De verschuldigde premie bedraagt een percentage van het salaris. Deze premie wordt toegedeeld aan de volgende componenten:

- Ouderdompensioen
De premie voor de opbouw van het pensioenvermogen, bestemd voor de aankoop op de pensioendatum van ouderdompensioen (in combinatie met 70% uitgesteld partnerpensioen).
- Partner- en wezenpensioen
De premie voor de herverzekering van het partnerpensioen en de premie voor de herverzekering van het wezenpensioen.
- Premievrijstelling bij arbeidsongeschiktheid
De premie voor de overname van de premiebetaling van deelnemers die arbeidsongeschikt zijn geworden. Het arbeidsongeschiktheidsrisico is op basis van een jaarlijkse rente herverzekerd bij een verzekeringsmaatschappij.
- Kosten
De kosten die nodig zijn voor de uitvoering van de pensioenregeling conform de eisen die daaraan gesteld worden door de toezichthouders.

	2016	2015
Premiebijdragen van werkgevers en werknemers voor kosten herverzekering en pensioen- en uitvoeringskosten		
Pensioenpremie werkgevers	1.213	1.198
Pensioenpremie werknemers	505	499
	1.718	1.697

	2016	2015
Bijdragen voor risico (gewezen) deelnemers		
Premies pensioensparen	5.636	5.328
Kostendeekkende premie	6.891	6.574
Beschikbare premie	7.354	7.025
De kostendeekkende premie is als volgt samengesteld:		
– Spaarpremie	5.636	5.328
– Risicopremies	661	668
– Kosten	526	513
– Solvabiliteitsbuffer ¹⁾	68	65
	6.891	6.574

Algemene reserve

Aan deze reserve wordt jaarlijks het totale resultaat toegevoegd of onttrokken. Ook de winstdeling voortkomend uit herverzekering wordt toegevoegd aan de algemene reserve.

Het minimaal aan te houden bedrag aan algemene reserve is 5% van de voorziening pensioenverplichtingen. Het gewenste normbedrag aan algemene reserve, na winstdeling aan deelnemers, bedraagt 12% van de voorziening pensioenverplichtingen, met een bandbreedte van 25%. Dat wil zeggen dat in het kader van het winstdelingsbeleid de ruimte bestaat tot het aanhouden van een algemene reserve tussen de 9% en 15% van de voorziening pensioenverplichtingen. Voor het gedeelte daarboven wordt een separate winstdelingsreserve gevormd. Het minimaal vereist eigen vermogen is 1% van de voorziening pensioenverplichtingen voor risico deelnemers.

Het verschil tussen het gewenste normbedrag aan algemene reserve en het minimaal aan te houden bedrag aan algemene reserve wordt aangeduid als vrije algemene reserve. Het deel van de vrije algemene reserve kan risicovol(ler) worden belegd. De belegging van de winstdelingsreserve kan een hoog risicoprofiel kennen.

Na afloop van een kalenderjaar zal het bestuur besluiten uit de ruimte in de algemene reserve een bedrag ter beschikking te stellen in de vorm van resultatenverdeling aan de aan het eind van het afgelopen boekjaar aanwezige deelnemers en gewezen deelnemers. De verdeling vindt plaats naar rato van de opgebouwde spaarsaldi van de (gewezen) deelnemers per 31 maart van het daaropvolgend boekjaar.

1) 1% van de som van spaarpremie, risicopremie en kosten.

Dekkingsgraad

De dekkingsgraad stijgt van 119% in 2015 naar 129% in 2016, zie onderstaande tabel:

	2016	2015
Technische voorziening afgedekt door herverzekeringscontract	834	831
Technische voorziening voor risico deelnemers	16.702	19.345
Totale voorziening	17.536	20.176
Aanwezige solvabiliteit	5.152	3.916
Dekkingsgraad	129%	119%

Er is besloten om 5% beschikbaar te stellen voor winstdeling, dat is € 385. De dekkingsgraad daalt daardoor van 129% naar 127%, zie onderstaande tabel:

	2016	2015
Technische voorziening afgedekt door herverzekeringscontract	834	831
Technische voorziening voor risico deelnemers	16.702	19.345
Totale voorziening	17.536	20.176
Aanwezige solvabiliteit	4.767	3.916
Dekkingsgraad	127%	119%

Actuariële analyse resultaat

Analyse van het resultaat

	2016	2015
Beleggingsopbrengsten	662	323
Interesttoevoeging technische voorzieningen	-154	-551
Resultaat beleggingsopbrengsten	508	-228
Ontvangen premies	7.354	7.025
Betaalde premies herverzekering, incl uitgaande koopsom	-957	-754
Overige baten	57	36
Spaarpremie	-5.636	-5.328
In premie opgenomen voor inkoop directe kosten	-526	-511
Resultaat premies	292	468
In premie opgenomen voor inkoop directe kosten	526	511
Kosten verslagjaar (excl kosten vermogensbeheer)	-526	-511
Resultaat kosten	0	0
Overlijdensuitkeringen	721	861
Winstdeling Alhermij 2004-2013	0	674
Resultaat op sterfte	721	1.535
Mutatie technische voorzieningen (= onttrekking participaties i.v.m. winstdeling)	-286	-128
Totaal resultaat	1.235	1.646

**Verzekerdenbestand
(Aantallen)**

	Actieve deelnemers	Gewezen deelnemers	Totaal
Stand per 31 december 2015	2.147	1.073	3.220
Mutaties door:			
Nieuwe toetredingen	709	0	709
Ontslag met premievrije aanspraak	-663	663	0
Waardeoverdracht en premievrije aanspraak	0	-1.007 ¹⁾	-1.007
Overlijden	-1	-2	-3
Andere oorzaken	0	-1	-1
Mutaties per saldo	45	-347	-302
Stand per 31 december 2016	2.192	726	2.918

Uitvoeringskosten

Uitvoeringskosten

Het fonds wenst volledige transparantie te realiseren ten aanzien van de uitvoeringskosten. Conform de Aanbevelingen uitvoeringskosten van de Pensioenfederatie (november 2011 en nadere uitwerking oktober 2013) publiceert het fonds de kosten van het pensioenbeheer, vermogensbeheer en transactiekosten in dit bestuursverslag. Het transparant maken van alle kosten en mogelijk afzetten tegen een benchmark is daarbij een middel om de kosten verder te beheersen. Met het hierna volgend overzicht geeft het fonds gevolg aan de voornoemde aanbevelingen.

In dit overzicht worden de kosten als volgt gerapporteerd:

- De kosten van pensioenbeheer in euro per deelnemer en ex-deelnemer in afwachting van waardeoverdracht;
- De kosten van het vermogensbeheer in % van het gemiddeld belegd vermogen;
- De transactiekosten in % van het gemiddeld belegd vermogen.

1) Ten minste 2 jaar na de beëindiging van het deelnemerschap, anders dan wegens arbeidsongeschiktheid of overlijden, wordt conform het pensioenreglement het opgebouwde pensioenkapitaal overgedragen naar een ander pensioenfonds dan wel aangewend als koopsom voor een kapitaalverzekering bij een verzekeraar. Deze reglementaire verplichting is door AZL in het verleden echter niet structureel uitgevoerd. Het aantal over te dragen pensioenkapitalen is hierdoor fors opgelopen, waardoor in 2016 een stuwmeer van uitgaande waardeoverdrachten met terugwerkende kracht diende te worden gerealiseerd.

	2016 ¹⁾	2015 ¹⁾
Pensioenbeheer (pensioenuitvoeringskosten in euro per deelnemer)	€ 180,60	€ 159,32
Vermogensbeheer:		
– Kosten in % van het gemiddeld belegd vermogen	0,19%	0,05%
– Transactiekosten in % van het gemiddeld belegd vermogen	0,0%	0,0%
Kosten van het pensioenbeheer (x € 1.000,-) bestaan uit:		
– Bestuurskosten	€ 52	€ 41
– Advieskosten	€ 469	€ 467
– Toezichtkosten	€ 5	€ 5
Totaal	€ 526	€ 513

Kosten pensioenbeheer

Kosten van het pensioenbeheer bestaan uit de kosten van uitbesteding, bestuurskosten en de kosten van toezicht. De totale kosten bedragen € 526.000,- (2015: € 513.000)

Om de kosten per deelnemer te berekenen is het aantal deelnemers gedefinieerd als de som van het totaal aantal deelnemers en ex deelnemers in afwachting van de waardeoverdracht van pensioenfonds HAIO ultimo 2016. De kosten van het pensioenbeheer zijn in 2016 enigszins toegenomen ten opzichte van 2015.

Deze stijging wordt onder andere veroorzaakt door een toename van toezichtskosten, de kosten voor actuair advies én de bestuurskosten. Door de sterke toename van wet- en regelgeving is de tijdsbesteding voor algemeen beheer en bestuur sterk geïntensiveerd en ook diende er vaker advies te worden ingekocht. Een andere, niet onbelangrijke reden, is de afname van het aantal deelnemers, waardoor de kosten per deelnemer stijgen.

Kosten vermogensbeheer

De stijging ten opzichte van 2015 is o.a. veroorzaakt door een andere portefeuilleverdeling. Tevens is er risicovoller belegd. Het bestuur heeft het vermogensbeheer voor een deel van het fondsvermogen uitbesteed aan Brand New Day (BND). BND belegt in opdracht van het fonds in indexfondsen. De kosten van indexbeleggen zijn aanzienlijk lager dan van actief beheerde beleggingsfondsen. Bovendien worden er minder transacties uitgevoerd.

Met betrekking tot de kosten van BND gaat het pensioenfonds HAIO uit van hetgeen dat BND heeft gerapporteerd aan pensioenfonds HAIO.

BND vermeldt in de kwartaalrapportage kosten van de beheervergoeding ad € 250,- per kwartaal (excl BTW). De transactiekosten binnen de specifieke fondsen, waarin BND belegt zijn evenwel niet met redelijke inspanning en zonder aanzienlijke kosten te achterhalen. De hiervoor benodigde inspanningen staan naar het oordeel van het bestuur niet in verhouding tot de naar verwachting van het bestuur geringe transactiekosten, mede gelet op de omvang van het door het fonds belegde vermogen.

1) Bedragen zijn inclusief BTW.

Kosten per beleggingscategorie

(Bedragen x € 1.000,-)

Beleggingscategorie	Performance			Totaal
	Beheer- kosten	gerelateerde kosten	Transactie- kosten	
Vastgoed	-	-	-	-
Aandelen	21	-	-	21
Vastrentende waarden	21	-	-	21
Kosten overlay beleggingen	-	-	-	-
Overige vermogensbeheerkosten	-	-	-	-
Totaal kosten vermogensbeheer	42	-	-	42

Er is gebruik gemaakt van schattingen, welke gebaseerd zijn op de kosten zoals vermeld in het Jaarverslag 2016 BND paraplufonds.

De kosten vermogensbeheer zijn berekend op basis van de in de Jaarrekening van BND paraplufonds gerealiseerde kosten op basis van het participatieaandeel van het fonds in deze BND paraplufondsen.

De transactiekosten voor de subfondsen worden door BND betaald.

De van de vermogensbeheerder (BND) ontvangen korting (€ 18k) wordt na verrekening van de beheervergoeding door de vermogensbeheerder toegevoegd aan de beleggingen voor risico (gewezen) deelnemers. De kosten van de beleggingsfondsen zijn verdisconteerd in de koers van de beleggingsfondsen.

Governance

Bestuur

Het bestuur heeft in 2016 6 maal vergaderd. Het bestuur heeft 1 keer met de visitatiecommissie en 3 keer met het verantwoordingsorgaan overlegd. Naast de reguliere vergaderingen heeft het bestuur voor zover nodig meermalen overlegd met de adviserend actuaaris, de accountant, de compliance officer en AZL.

Fondsdocumenten

In het verslagjaar zijn de volgende fondsdocumenten gewijzigd:

ABTN

De Actuariële en Bedrijfstechnische Nota (ABTN) wordt jaarlijks door het bestuur geactualiseerd. In de bestuursvergadering van 29 november 2016 is de ABTN vastgesteld, waarbij de besluiten uit 2016 zijn verwerkt.

Pensioenreglementen

De belangrijkste wijzigingen in het verslagjaar 2016 waren,

- de verhoging van de staffel met 2%;
- ingebouwde waardeinstijging van 3 naar 1%;
- beperking van het wezenpensioen tot 18 jaar, de verlenging bij studie tot 27 jaar is niet meer mogelijk;

- wijziging van het arbeidsongeschiktheids criterium van beroepsarbeidsongeschiktheid als huisarts naar beroepsarbeidsongeschiktheid als arts;
- de verlaging van de jaarlijkse stijging van het ingegane partnerpensioen van 3% naar 1%;
- handhaving van de jaarlijkse stijging van het wezenpensioen van 3%.
- slechts het structurele karakter van de eindejaarsuitkering onderdeel te laten zijn van het pensioengevend salaris.

Uitvoeringsovereenkomst

De uitvoeringsovereenkomst is niet gewijzigd.

Geschiktheid en evaluatie

Ter bevordering van de deskundigheid organiseert het bestuur jaarlijks een studiedag waaraan ook het verantwoordingsorgaan deelneemt. Deze activiteit vindt plaats naast individuele deskundigheidsbevordering door de individuele bestuursleden door het volgen van cursussen, seminars en symposia. In 2016 vond de studiedag op 25 oktober plaats, waarin uitgebreid aandacht werd besteed aan de onderwerpen beleggingsbeleid, governance en continuïteit van bestuur.

In november 2016 is het bestuur voor vierde maal getoetst door middel van de kennisreflector van SPO (Stichting Pensioen Opleidingen). De uitkomsten daarvan zijn in november 2016 tijdens de bestuurlijke zelfevaluatie besproken en waar nodig zullen aanvullende opleidingen worden gevolgd. In de afgelopen jaren is een stijging te zien in de resultaten van de Kennisreflector.

In de bestuurlijke zelfevaluatie zijn naast de deskundigheidsgebieden op collectief niveau, bestuurlijke kwaliteiten en het functioneren van het team uitgebreid aan de orde geweest onder leiding van externe deskundigen.

Diversiteit

Bij de samenstelling van het bestuur als geheel, maar ook binnen de overige fondsorganen, speelt diversiteit een rol. Diversiteit binnen de fondsorganen verbreedt de horizon en bevordert daardoor het goed functioneren van deze fondsorganen. Het bestuur en het VO streven complementariteit na, rekening houdend met geschiktheid, beperkte beschikbaarheid van kandidaten en de continuïteit binnen het bestuur. Bij iedere vacaturevulling wordt rekening gehouden met de in de Code Pensioenfondsen gestelde uitgangspunten. Op dit moment heeft pensioenfonds HAIO (nog) geen vrouwelijke bestuursleden. Bij de herbenoeming van bestuursleden in 2016 heeft de continuïteit van het bestuur zwaarder gewogen dan de diversiteit van bestuursleden. In het Verantwoordingsorgaan is de verdeling tussen mannen en vrouwen gelijk. Bij gelijke geschiktheid van meerdere kandidaten zal het bestuur het diversiteitsbeginsel onverkort toepassen.

Beloningsbeleid

Het bestuur heeft in 2015 een hernieuwd onderzoek gedaan naar de regeling voor bestuursvergoeding. In dat kader is een tijdsbestedingsonderzoek uitgevoerd naar het aantal uren dat bestuursleden besteden aan hun bestuurstaak.

Aanleiding voor dat onderzoek was gelegen in het feit dat de bestuurstaak zwaarder is geworden als gevolg van de toegenomen wet- en regelgeving en eisen vanuit de toezichthouder DNB. Om in control te blijven is het bestuur hierdoor gehouden extra tijd te besteden aan het besturen van het pensioenfonds en constateert dat de bestuursvergoeding zich niet langer verhoudt tot de omvang van de bestuurstaak.

Verder is geconstateerd dat van de voorzitter van het pensioenfonds steeds meer coördinatie wordt gevraagd hetgeen ook een extra (structurele) belasting oplevert.

Globaal besteden bestuursleden tussen de 150 uur en 200 uur per jaar aan het pensioenfonds. Deze uren zijn inclusief bij- en nascholing en bijhouden van relevante informatie en zijn dus niet alle van een gelijke zwaarte.

Ook geldt dat niet elk bestuurslid steeds dezelfde belasting heeft en dat in toenemende mate individuele bestuursleden deeltaken uitvoeren om te voorkomen dat deze taken moeten worden uitbesteed aan de uitvoerder of andere derden. Hierdoor worden veelal aanzienlijke kosten bespaard.

Naar aanleiding van het tijdbestedingsonderzoek, de toegenomen eisen die aan bestuurders worden gesteld en de individuele activiteiten die door bestuursleden worden gedaan ten behoeve van het pensioenfonds en mede ter voorkoming van noodzakelijke uitbesteding aan derden is voorgesteld de bestuurskostenvergoeding aan te passen. Zo is de totale bestuursvergoeding, met als referentiepunt de waarneemvergoeding voor huisartsen van € 60,- per uur, verhoogd tot een maximum bedrag van € 54.000,- (150 uur x 6 = 900 x € 60,-). Elk bestuurslid ontvangt daarvan een vaste vergoeding van € 2500,- per jaar, naast een vacatievergoeding per vergadering van € 568,70. De voorzitter ontvangt daarnaast voor de coördinerende taken € 1.000,- per jaar. In het totaal is dat € 38.000,-. De bedragen worden jaarlijks geïndexeerd.

De resterende € 16.000,- (€ 54.000,- -/- € 38.000,-) zijn dan beschikbaar voor extra activiteiten in opdracht van het bestuur tegen een uurvergoeding van € 60,- per uur. Door de aanpassing van de bestuursvergoeding wordt recht gedaan aan de toegenomen tijdsbesteding van individuele bestuursleden en de beperking van de kosten voor het pensioenfonds.

Gedragcode / Compliance Officer

Het bestuur onderschrijft de uitgangspunten van de Code Pensioenfondsen met het adagium "pas toe of leg uit". Het bestuur heeft vastgesteld dat ultimo het onderhavige verslagjaar wordt voldaan aan de normen uit de Code en bij afwijking daarvan dat is verantwoord.

Ten aanzien van norm 60 wordt afgeweken van de norm. Norm 60 luidt "de zittingsduur van een bestuurslid is maximaal vier jaar. Een bestuurslid kan maximaal twee keer worden herbenoemd". De zittingsduur van een bestuurslid van pensioenfonds HAIO is niet onbeperkt. Om de continuïteit en deskundigheid binnen het bestuur te borgen heeft het bestuur in 2013 besloten dat de bestuursleden drie keer mogen worden herbenoemd in plaats van twee keer, zoals de Code voorstelt. Het VO ondersteunt het besluit van het bestuur en hecht in dit verband aan bestuurlijke continuïteit.

Bij de samenstelling van het bestuur als geheel, maar ook binnen de overige fondsorganen, speelt diversiteit een rol. Diversiteit binnen de fondsorganen verbreedt de horizon en bevordert daardoor het goed functioneren van deze fondsorganen. De actielijst 'Inventarisatie Code Pensioenfondsen' wordt periodiek door het bestuur in de bestuursvergaderingen besproken om zo de naleving van de Code te monitoren.

Jaarlijks bevestigen de leden van het bestuur dat zij de gedragscode hebben nageleefd. De gedragscode is in het verslagjaar niet gewijzigd

Het NCI is aangesteld als compliance officer. De compliance officer is onder meer belast met de controle op de naleving van de gedragscode. Over 2016 heeft de compliance officer geen bijzonderheden geconstateerd.

De Code pensioenfondsen is per 1 maart 2016 gewijzigd. In norm 41 is de Ombudsman Pensioenen als alternatief opgenomen voor de interne klachten- en geschillenprocedure. Hiermee wordt in beginsel geregeld dat alle deelnemers, gewezen deelnemers, nabestaanden en gepensioneerden een klacht of geschil over de uitvoering van de pensioenregeling bij een pensioenfonds kunnen voorleggen aan de Ombudsman Pensioenen.

Het bestuur heeft besloten per 1 januari 2017 het reglement klachten- en geschillenregeling dienovereenkomstig aan te passen. Voortaan heeft de klager de mogelijkheid zich tot Ombudsman Pensioenen te wenden in het geval van een geschil met of klacht tegen het pensioenfonds. Daarmee voldoet het fonds aan de norm 41 van de Code Pensioenfondsen.

Klachten en geschillen

Een deelnemer kan een klacht indienen als deze van mening is dat bij de uitvoering van de pensioenreglementen zijn rechten zijn geschaad. In 2016 is een klacht ingediend bij het pensioenfonds. De klacht had betrekking op het feit dat het fonds de klager niet zou hebben geïnformeerd over het feit dat haar bij het fonds opgebouwde pensioenkapitaal is overgedragen naar Reaal 2 jaar na de beëindiging van haar opleiding tot huisarts. De klacht is door het bestuur in 2017 ongegrond verklaard.

Bezwaar tegen btw-heffing

In 2015 heeft AZL in overleg met het bestuur bij de Belastingdienst bezwaar aangetekend tegen het besluit btw te heffen over onder andere de dienstverlening van AZL aan pensioenfonds HAIO. Aanleiding is het zogeheten ATP-arrest. Het bezwaar kent twee invalshoeken. Enerzijds wordt op basis van de inhoud van de pensioenregeling gekeken naar de vraag of de pensioenregeling kan worden gezien als gemeenschappelijk beleggingsfonds. Anderzijds gaat het bezwaar in op het begrip beheer: welke diensten kunnen worden gezien als beheer van een gemeenschappelijk beleggingsfonds? Het bestuur heeft Deloitte gevraagd het bezwaarschrift tegen de voldoening van btw op de dienstverlening aan pensioenfonds HAIO te motiveren.

In het verslagjaar heeft de belastinginspecteur nog geen uitspraak gedaan op het bezwaarschrift.

Risicomanagement

Het onderwerp risicomanagement staat op de agenda van elke bestuursvergadering. Op deze wijze kan steeds worden nagegaan of het fonds in control is.

Risicoprofiel

De doelstellingen en ambities van het pensioenfonds staan omschreven in de statuten en de actuariële en bedrijfstechnische nota (ABTN). Het risicomanagement richt zich derhalve op die doelstellingen en ambities.

Het vorenstaande impliceert dat het bestuur prioriteit geeft aan de beheersing van die risico's, die in eerste instantie een grote financiële impact op het fonds kunnen hebben. Deze risico's doen zich vooral voor op het terrein van het vermogensbeheer en uitbesteding.

Overigens is –in het kader van de implementatie van het nieuwe FTK– de risicohouding met betrekking tot het beleggingsbeleid elders in dit bestuursverslag beschreven, terwijl in de jaarrekening op diverse beleggingsrisico's nader wordt ingegaan.

In het risicomodel van DNB zijn voor een aantal risicocategorieën scenario's vastgesteld ('schokken'). DNB duidt ze aan met een S-code. Kwantitatieve en kwalitatieve toelichtingen van deze risico's staan in de 'Risicoparagraaf' in de jaarrekening.

Risicobereidheid

De financiële risico's van het fonds zijn zeer beperkt. Het fonds heeft een directe economische en contractuele relatie met de werkgever als sponsor van het fonds (SBOH). SBOH is een ZBO met 100% overheidsfinanciering. Het enige sponsorrisico dat het fonds loopt is te late betaling van de premie door de sponsor. Over tijdige premiebetaling zijn afspraken met de sponsor gemaakt, waardoor dit risico minimaal is.

Om de risico's te beheersen heeft het fonds een aantal beleidsinstrumenten tot zijn beschikking: het beleggingsbeleid, premiebeleid, uitbestedingsbeleid, integriteitsbeleid, gedragscode, crisisplan en incidentenregeling. De uitgangspunten rondom deze beleidsinstrumenten zijn gebaseerd op de risicobereidheid van het fonds en zijn vastgelegd in de ABTN.

Het bestuur erkent dat aan de uitbesteding het risico is verbonden van discontinuïteit van de dienstverlening door uitbestedingspartners. Voorts vergt het besturen op afstand grotere inspanningen met betrekking tot de wederzijdse communicatie en informatie-uitwisseling.

Ten aanzien van het beleggingsbeleid geldt dat gezien de korte duur van de pensioenopbouw het aantasten van het opgebouwde pensioenkapitaal niet gewenst is. Dit betekent dat bij de invulling van een risicovoller beleggingsbeleid voortdurend gekeken wordt naar die grens van de risicobereidheid, namelijk het bieden van optimale zekerheid voor het aan het begin van enig jaar opgebouwde pensioenkapitaal verhoogd met de nominale spaarpremie in dat jaar. Alsdan zal steeds sprake zijn van een minstens nominaal opgebouwd pensioenkapitaal omdat dit minimaal gelijk is aan de som van de nominale spaarpremies.

De risicobereidheid in het kader van beleggingsbeleid wordt berekend in de percentages van de Voorziening Pensioenverplichtingen (VPV), waarbij het fonds de navolgende uitgangspunten hanteert:

- De VPV = het totaal van de spaarpremie van de deelnemers moet nominaal intact blijven;
- Het minimaal vereist eigen vermogen (MVEV) is 5% van de VPV;
- Het gewenst eigen vermogen is 12% van de VPV.

Het bestuur streeft naar een eigen vermogen van 12% van de VPV. Er geldt een bandbreedte van 3%. Het eigen vermogen dient zich te bevinden tussen een minimum van 9% en een maximum van 15% VPV.

Het beleggingsbeleid resulteert derhalve in het in stand houden van de VPV plus minimaal 5% vereist eigen vermogen.

Het fonds loopt zelf als fonds geen risico omdat alle risico's bij de deelnemers liggen. Het bestuur streeft ernaar positieve resultaten van het fonds gelijkmatig te verdelen als winstuitkering toe te delen aan de deelnemers over een periode van 3 jaar. Zo wordt de winst op herverzekering en/of sterftewinst niet in het boekjaar van ontvangst uitgedeeld, maar zal worden verdeeld over maximaal 3 jaar. Bij winstuitkering spelen immers continuïteit, maatschappelijk gewenste en acceptabele normen een grote rol voor het fonds.

Verzekeringstechnisch risico:

De risico's met betrekking tot overlijden en arbeidsongeschiktheid zijn volledig herverzekerd bij Zwitserleven tot 1 januari 2017 en daarna (tot 1 januari 2020) bij elipsLife. Er is steeds sprake van een driejarig contract met winstdeling na afloop van de contractperiode. Afgezien van het risico dat er geen winstdeling kan worden toegekend, zouden de risico's op het gebied van herverzekering betrekking hebben op het kredietrisico op de herverzekeraar en op het risico dat na afloop van het contract de herverzekeringspremie naar boven zou kunnen worden bijgesteld. Sinds 1 februari 2011 is het fonds echter niet langer verplicht het kredietrisico te adresseren.

Marktrisico:

Is het risico dat het fonds loopt dat wijzigingen in marktomstandigheden invloed hebben op het beleggingsresultaat.

De uitvoering van het beleggingsbeleid van het fonds is uitbesteed aan BND voor het deel van het vermogen dat in aandelen en obligaties wordt belegd. Gegeven de financiële ruimte als basis voor de risicobereidheid van het totaal vermogen minus 105% van de VPV + de te verwachten renteopbrengst van deposito's en spaartegoeden is een navolgende beleggingsmix opgesteld

Categorie	Beleggingen	Bandbreedte
I	Aandelenfondsen	van 10% tot 40%
II	Staatsobligatiefondsen	van 15% tot 30%
III	Bedrijfsobligatiefondsen	van 0% tot 15%
IV	Liquiditeiten	van 40% tot 75%

In de gekozen beleggingsmix is rekening gehouden met een maximale risicobereidheid, waarbij is uitgegaan dat in enig jaar een maximale waardedaling van 25% in aandelen en 10% in obligaties tot de mogelijkheden behoort. Gegeven het hiervoor gestelde zal een actief beleggingsbeleid noodzakelijk zijn; een beleid waarbij een tijdige afbouw van aandelen en obligaties nodig zal zijn ten gunste van vrij risicoloze beleggingen in de vorm van spaarrekeningen en deposito's.

Kredietrisico

Voor Pensioenfonds HAIO gaat het om het risico dat een wederpartij niet aan zijn betalingsverplichtingen kan voldoen als gevolg van faillissementen of betalingsonmacht van tegenpartijen. Het fonds heeft een deel van zijn vermogen (spaartegoeden en deposito's) ondergebracht bij Nederlandse systeembanken met minimaal een kredietrating BBB Standard & Poor's, Fitch Ratings) of Baa (Moody's Investor Service). Door het onderbrengen van de spaartegoeden en deposito's in Nederlandse systeembanken met een minimale kredietrating BBB of Baa acht het fonds het kredietrisico als gering.

Het fonds belegt eveneens een deel van zijn vermogen via BND in indexfondsen. BND belegt in fondsen van Vanguard met een zeer goede reputatie. Hierdoor wordt het kredietrisico beperkt. Beheersing van het kredietrisico vindt plaats door voor obligaties voornamelijk te beleggen in staatsobligaties met een hoge kredietrating.

Voor pensioenfonds HAIO geldt bovendien dat door de specifieke kenmerken van het fonds (premiebetalende actieve deelnemers, geen dan wel beperkte inactieven, veel uitgaande waarde-overdrachten en relatief kort deelnemerschap) de verhouding premie/belegd vermogen veel hoger is dan bij andere pensioenfondsen. Het is daardoor voor het fonds eenvoudiger om tegenvallers in de beleggingen op te vangen met premie maatregelen.

Financiële risico's	Definitie
Renterisico (S1)	Het fonds is gevoelig voor wijzigingen in de rente omdat de rentegevoeligheid van de beleggingen en de rentegevoeligheid van de verplichtingen niet gelijk zijn (de zogenaamde duration mismatch).
Marktrisico (S2, S4)	Het fonds loopt het risico dat door de ontwikkeling van marktprijzen (veroorzaakt door factoren die samenhangen met een individuele belegging, de uitgevende instelling of generieke factoren) waardewijzigingen plaatsvinden.
Valutarisico (S3)	Het fonds belegt in buitenlandse waardepapieren, waardoor het fonds gevoelig is voor koersschommelingen van de betreffende valuta ten opzichte van de euro.
Kredietrisico (S5)	Het fonds loopt het risico van financiële verliezen als gevolg van faillissementen, betalingsonmacht of kredietverslechtering van tegenpartijen.
Verzekeringstechnisch risico (S6)	Het risico dat het fonds loopt met haar deelnemers op het gebied van sterfte en arbeidsongeschiktheid.
Beleggingsrisico (S10)	De risico's die het fonds loopt binnen haar vastrentend- en aandelenportefeuille,
Liquiditeitsrisico	Het risico voor het fonds dat er onvoldoende liquide middelen beschikbaar zijn om op korte termijn aan de verplichtingen te kunnen voldoen en/of het verlies dat beleggingen niet snel verkocht kunnen worden.

Niet-financiële risico's	Definitie
Uitbestedingsrisico	Het uitbestedingsrisico is het risico voor het fonds dat de continuïteit/kwaliteit van de aan derden uitbestede werkzaamheden, dan wel voor deze derden beschikbaar gestelde apparatuur en het ter beschikking gesteld personeel wordt geschaad.
Operationele risico's	Het risico dat optreedt voor het fonds bij de uitvoering van de pensioen- en beleggingsactiviteiten, als gevolg van niet-afdoende of falende interne processen, menselijk gedrag en systemen of als gevolg van externe gebeurtenissen.
Compliance risico	Het compliance risico omvat het risico voor het fonds dat niet of niet tijdig de consequenties van (veranderende) wet- en regelgeving worden onderkend, waardoor wet- en regelgeving op onderdelen worden overtreden.
Reputatierisico	Onder reputatierisico wordt het risico verstaan dat het fonds door het handelen reputatieschade lijdt bij belanghebbenden.

Het pensioenbeheer vindt, vanwege de uitbesteding, plaats in de professionele en ervaren omgeving van AZL, mede doorde ISAE 3000 en de ISAE 3402 rapportage type II van AZL, hetgeen naar het oordeel van het bestuur borg staat voor voldoende beheersing van operationele risico's die qua omvang een minder groot effect hebben op de financiële positie van het fonds.

Het beleid en de doelstellingen van het fonds worden periodiek herijkt. Het risicomanagement komt bovendien, als onderdeel van het functioneren van het bestuur, aan de orde tijdens de jaarlijkse zelfevaluatie.

Hieronder worden de voornaamste risico's en onzekerheden behandeld.

Strategie

Het pensioenfonds kent een verplichte deelneming aan de pensioenregeling en ondervindt derhalve geen directe gevolgen van de markt als het om de omvang van het deelnemersbestand gaat. Dat neemt niet weg dat het bestuur, dankzij een toenemende transparantie met betrekking tot de uitvoeringskosten en –in geval van uitbesteding– de (kwaliteit- en prijsniveau van) dienstverleningsproducten van andere aanbieders op het terrein van vermogensbeheer en pensioenadministratie, zich steeds rekenschap geeft van en verantwoording aflegt voor het gevoerde beleid en de uitvoeringskosten. Ook de maatschappelijke trend naar een effectievere en efficiëntere uitvoering dwingt het bestuur de ontwikkelingen inzake consolidatie en integratie nauwlettend te volgen.

De complexiteit van de pensioenwetgeving en frequentie waarmee wettelijke voorschriften worden gewijzigd, verlangen van het bestuur een nauwe samenwerking met AZL en controle wat betreft de administratieve aanpassingen en bijvoorbeeld daarmee verband houdende IT-risico's. Het bestuur is van oordeel dat het zijn verantwoordelijkheid voor de uitbestede werkzaamheden kan waarmaken, dankzij ISAE-verklaringen, periodieke rapportages, jaarlijkse evaluatie van de dienstverlening en andere contractueel vastgelegde middelen.

Duurzaamheid staat hoog in het vaandel van het bestuur, maar maatschappelijk verantwoord beleggen blijft steeds een zakelijke afweging tussen risico's en opbrengsten. Elders in dit bestuursverslag wordt hierop ingegaan.

Operationele risico's

Het bestuur is van oordeel dat de uitbesteding van de werkzaamheden garant staat voor een betere uitvoering van de pensioenregeling(en) dan indien zou zijn geopteerd voor eigen beheer. Dit betekent dat het bestuur een afzonderlijk uitbestedingsbeleid heeft geformuleerd, waarop eveneens elders in dit bestuursverslag wordt ingegaan.

Het operationeel risico is het risico op verlies als resultaat van inadequate of foutieve interne processen, mensen en systemen of als gevolg van externe gebeurtenissen. Operationele risico's hebben een negatieve impact op een goede uitvoering van de pensioenregeling. Voor deze operationele risico's geldt wel dat een verregaande reductie onevenredig veel inspanning en kosten met zich mee kan brengen. De operationele uitvoering geschiedt door AZL N.V. Deze partij heeft een ISAE 3402 rapportage (type II). Door het overleggen van deze verklaring toont AZL N.V. aan het pensioenfonds én aan de accountant van het pensioenfonds aan, dat de uitvoering 'in control' is. Het overleggen van de ISAE 3402-rapportage komt tevens tegemoet aan de vereisten omtrent uitbesteding, zoals vastgelegd in het Besluit Uitvoering Pensioenwet, waarin is vastgelegd dat een pensioenfonds dat zijn administratie uitbesteedt aan een uitvoerder verantwoordelijk is en blijft voor een juiste administratie. In aanvulling op de ISAE 3402-rapportage heeft AZL eveneens een ISAE 3000-rapportage afgegeven.

In 2013 is duidelijk geworden dat het RS systeem, dat voor de pensioenadministratie van pensioenfonds HAIO wordt gehanteerd niet valt onder de scope van ISAE 3402. In het verslagjaar heeft AZL de scope van de ISAE 3402 veranderd en is het RS-systeem wel opgenomen in de reguliere ISAE. Voor wat betreft het RS-systeem kan dan assurance worden ontleend aan de ISAE 3402 rapportage van AZL.

Financiële risico's

Deze risico's worden besproken in de risicoparagraaf. Met name wordt ingegaan op de ontwikkelingen op de financiële markten (zakelijke waarden risico, valutarisico, actief beheer risico, matching risico, liquiditeits- en kasstroomrisico, kredietrisico), de renteontwikkeling en de ontwikkelingen met betrekking tot de levensverwachting (verzekeringstechnische risico's). Het pensioenfonds heeft een directe economische en contractuele band met de werkgever als sponsor van het pensioenfonds. De werkgever is een ZBO met 100% overheidsfinanciering. Het enige sponsorisico dat het fonds loopt is te late betaling van de premie door de sponsor. Over tijdige premiebetaling zijn afspraken met de sponsor gemaakt, waardoor dit risico minimaal is.

Het bestuur kan op het bovenstaande geen directe invloed uitoefenen, maar wel door beheersing van de uitvoeringskosten bijdragen aan zo laag mogelijke pensioenkosten. Elders in dit bestuursverslag wordt op de uitvoeringskosten nader ingegaan.

Financiële verslaggeving

Hieronder vallen de risico's die van invloed zijn op de betrouwbaarheid van de interne en externe financiële verslaggeving. Het bestuur heeft met AZL gedetailleerde werkafspraken gemaakt over de tijdige totstandkoming van het bestuursverslag en de betrokkenheid daarbij van diverse partijen. De waarderingsmethoden en -grondslagen die voor de balansposten worden gehanteerd, zijn in de regel wettelijk voorgeschreven, liggen meestal voor meerdere jaren vast, zijn actuariael betrouwbaar, worden op hun houdbaarheid getoetst –een en ander door de certificerende actuaris beoordeeld– en/of door DNB opgelegd.

Het enige risico dat het pensioenfonds loopt, betreft de tijdige aanlevering van betrouwbare en elders gecontroleerde gegevens van beleggingsfondsen waarin het fonds participeert. In uiterste instantie komt de accountant in zijn controle tot een reële schatting en beoordeling van de materialiteit, dan wel tot een aantekening in zijn verklaring. Het proces van totstandkoming van het bestuursverslag wordt elk jaar met alle betrokkenen geëvalueerd.

Wet- en regelgeving

De praktijk van de afgelopen decennia heeft aangetoond dat het risico gering is dat het pensioenfonds de wet- en regelgeving overtreedt dan wel nalatig is in de nakoming. Dit mede dankzij de juridische ondersteuning van externe adviseurs, compliance officer,

de rol van de certificerend actuaire en accountant, de periodieke toetsing door DNB en AFM alsmede de deskundigheid van het bestuur.

Integriteitsrisico

In het afgelopen boekjaar heeft het bestuur een uitgebreide analyse uitgevoerd van de integriteitsrisico's, waaronder uitdrukkelijk de compliance in de brede zin van het woord ressorteert.

DNB verstaat onder integriteitsrisico het risico dat de integriteit van het pensioenfonds dan wel het financiële stelsel wordt beïnvloed als gevolg van niet integere, onethische gedragingen van de organisatie, medewerkers dan wel van de leiding, een en ander in het kader van wet- en regelgeving en maatschappelijke en door het fonds opgestelde normen. Bij de beheersing van dit risico kan gedacht worden aan onder meer gedragscodes en procesmatige waarborgen. DNB toetst voorts nieuwe bestuursleden op geschiktheid en betrouwbaarheid.

Het pensioenfonds heeft in het verslagjaar naar aanleiding van de bovengenoemde analyse naast een gedragscode, een Uitbestedingsbeleid, een Incidentenregeling, een Klokkenluidersregeling, een Nota Integriteitsbeleid en een compliance beleid vastgesteld. DNB ziet actief toe op naleving hiervan. Een regeling voor omgang met integriteitgevoelige functies komt relatief weinig voor. DNB toetst voorts nieuwe bestuursleden.

Het bestuur is begin 2016 akkoord gegaan met het document 'Autorisatiebeleid' waarin het procuratiebeleid is aangescherpt.

Juridische risico's

Een pensioenfonds loopt het risico in rechte aangesproken te worden. Ten einde dit risico te beperken past het bestuur onder meer de volgende maatregelen toe.

1. Het fonds wordt op juridisch gebied ondersteund door AZL N.V. AZL N.V. toetst bij wetswijzigingen de fondsstukken en stelt waar nodig wijzigingen voor aan het bestuur.
2. Het fonds heeft voor de bestuursleden een bestuurdersaansprakelijkheidsverzekering afgesloten.
3. Het fonds ziet erop toe dat besluitvorming consistent en goed gedocumenteerd plaatsvindt. Deze documentatie zorgt ervoor dat ook derden de inhoud en werking van dit beleid kunnen volgen.
4. Het fonds werkt volgens een communicatiebeleidsplan. Dit plan bewaakt de wettelijk verplichte communicatiemomenten. Naast deze vereisten heeft het fonds eigenstandige communicatiedoelstellingen.
5. Met alle externe partijen zijn of worden contractuele afspraken gemaakt. Partijen dienen regelmatig te rapporteren over het wel of niet nakomen van de gemaakte afspraken en de afspraken worden periodiek geëvalueerd en herijkt.
6. Jaarlijks wordt door de accountant controle uitgevoerd op de jaarrekening. Materiële onvolkomenheden ten aanzien van de verslaggevingsregels worden door hem gerapporteerd.
7. Jaarlijks vinden er aan de hand van het bestuursverslag controles plaats door de actuaire. Materiële onvolkomenheden worden door hem gerapporteerd.

Risicomanagementsysteem

Het bestuur draagt de verantwoordelijkheid voor de risico's, verbonden aan de uitvoering van de pensioenregeling(en). De risico's zijn beschreven en geanalyseerd, gevolgd door een beoordeling door het bestuur hoe groot de kans is dat deze risico's optreden en, indien die kans bestaat, wat de financiële en immateriële impact voor het pensioenfonds zou kunnen zijn. Het bestuur heeft ten aanzien van een aantal risico's beheersingsmaatregelen getroffen. Voor zover dat niet is gedaan, aanvaardt het bestuur de desbetreffende risico's.

Bij het bepalen en wijzigen van het beleid, alsmede bij de belangrijkste besluiten die het bestuur neemt, vindt steeds een risico- en belangenafweging plaats. Deze afweging wordt in de vergaderverslagen vastgelegd en zo nodig met belanghebbenden gecommuniceerd. De hiervoor bedoelde werkwijze borgt het scheppen en in stand houden van een cultuur van risicobewustzijn.

Communicatie

Communicatiebeleidsplan

Pensioenfonds HAIO heeft een 5 jarig communicatiebeleidsplan, het meest recentelijke is geldig voor de periode 2012 tot en met 2016. Het plan gaat over de periodieke, structurele communicatie en beschrijft de recente strategie en visie van het fonds op de communicatie met haar doelgroepen.

Het plan richt op de (gewezen) deelnemers met daarbij extra aandacht voor nieuwe deelnemers en deelnemers die uit dienst gaan.

Jaarlijks evalueert het fonds het plan en past het plan indien nodig aan. Ook stelt het fonds jaarlijks de communicatiekalender vast, waarin de communicatie-activiteiten voor het desbetreffende jaar zijn opgenomen.

Pensioenfonds HAIO wil gezien worden als een betrouwbaar en kostenbewust pensioenfonds. Deze kernwaarden zijn richtinggevend voor de communicatie. Dit betekent dat de (gewezen) deelnemers de informatie ontvangen die nodig is, zodat zij weten wat nu relevant is en wat ze zelf moeten doen. Pensioenfonds HAIO communiceert daartoe tijdig de relevante inhoud op het juiste moment op een transparante, begrijpelijke en duidelijke manier.

Communicatie (gewezen) deelnemers

In oktober 2016 zijn de (gewezen) deelnemers geïnformeerd over de verhoging van hun opgebouwde kapitaal. Deze informatie is op de website van het fonds gepubliceerd. Ook hebben zij hierover een digitale nieuwsbrief ontvangen.

Gewezen deelnemers worden zo nodig herinnerd aan het advies om hun opgebouwde kapitaal over te dragen aan het pensioenfonds waar zij na hun opleiding onder vallen.

Pensioen 1-2-3

Pensioen 1-2-3 is een nieuw digitaal communicatiemiddel dat iedere pensioenuitvoerder op grond van de Wet pensioencommunicatie vanaf 1 juli 2016 moet gebruiken. Dit document bestaat uit drie lagen. De deelnemer krijgt gelaagde informatie over zijn pensioenregeling. Laag 1 bevat een beknopte weergave van de pensioenregeling. Deze laag vervangt de huidige startbrief. In laag 2 worden de onderdelen uit laag 1 uitgebreider beschreven. Laag 3 bestaat uit documenten die bij de regeling horen, bijvoorbeeld het pensioenreglement. De Pensioen 1-2-3 van pensioenfonds HAIO is op de website te vinden.

Ook is vanaf 1 juli 2016 voor deelnemers de Pensioenvergelijker beschikbaar. De Pensioenvergelijker is een checklist die de deelnemer helpt om twee regelingen met elkaar te vergelijken. Hoewel het niet wettelijk verplicht is, heeft Pensioenfonds HAIO de Pensioenvergelijker al gevuld met informatie over de eigen pensioenregeling. Deze is terug te vinden op de website van pensioenfonds HAIO.

Beleggingen

Eind 2014 is het in 2010 vastgestelde beleggingsbeleid herijkt. De uitgangspunten zijn als volgt vastgesteld:

1. Pensioenfonds HAIO is klein en heeft onvoldoende kennis en slagvaardigheid om:
 - In vreemde valuta te beleggen
 - In individuele aandelen te beleggen
 - In derivaten te handelen
 - In commodities en private equity te beleggen.
2. Pensioenfonds HAIO let scherp op de kosten van beleggingen en beleggingsproducten.
3. Onder nominaal gegarandeerd kapitaal verstaat het bestuur spaartegoeden en deposito's bij Nederlandse, in Nederland gevestigde systeembanken. Om risico's te spreiden worden spaargelden over meerdere gelijkwaardige banken verdeeld.

De beperkte beleggingshorizon en de risicomijdende uitgangspunten van het beleggingsbeleid maken het in de huidige financiële markt moeilijk om tot een hoog rendement te komen.

Het beleggingsbeleid is eind 2014 vastgesteld en is niet veranderd. Op advies van de visitatie commissie heeft het bestuur in 2016 besloten om de grenzen van liquiditeiten iets nauwer te stellen:

Aandelen	10 tot 40%
Staatsobligaties	15 tot 30%
Bedrijfsobligaties	0 tot 15%
Liquiditeiten	40 tot 75%

Voor de obligatiebeleggingen en de belegging in aandelen is Brand New Day aangesteld als vermogensbeheerder. Aan beleggen zijn risico's verbonden. Met de gekozen beleggingsmix wordt verwacht een zo goed mogelijk evenwicht te bereiken tussen risico en rendement.

Art 135 lid 4 PW beleggingsbeleid fonds in relatie tot milieu, klimaat, mensenrechten en sociale verhoudingen

Pensioenfonds HAIO stelt het financiële belang van zijn deelnemers voorop. Het fonds is van mening dat deze plicht naar de deelnemers prima samengaat met het integreren van milieu, sociale factoren en goed ondernemingsbestuur. Bij haar beleggingsbeleid hanteert het fonds dan ook het uitgangspunt dat er zo mogelijk niet wordt belegd in aandelen of obligaties in bedrijven die niet voldoen aan specifieke criteria inzake maatschappelijke verantwoordelijkheid conform het Environmental, Social and Governance beleid van het fonds.

In 2013 heeft het bestuur besloten dat de beleggingscommissie aandacht besteedt aan de rating van de in Nederland gevestigde banken, en dit meeneemt in haar adviezen aan het bestuur. Het bestuur hanteert als criterium dat zij belegt bij systeembanken in combinatie met het monitoren van de rating.

Rendementsanalyse

Het rendement op de portefeuille aandelen en obligatie fondsen bij Brand New Day over 2016 bedroeg na aftrek van de kosten 6,3%. Het rendement op bankdeposito's bedroeg in 2016 < 1%.

Naast de rendementen uit de hiervoor getoonde beleggingscategorieën kan het fonds voor- of nadeel ondervinden uit de door haar afgesloten verzekeringen. Bij beperkte aanspraak op uitkering heeft het fonds recht op winstdeling, hetgeen de afgelopen jaren veelal het geval is geweest.

Bij het overlijden van een deelnemer ontvangt het fonds een uitkering voor de aankoop van een partnerpensioen. Maar als de overleden deelnemer geen partner achterlaat valt de uitkering t.g.v. het fonds. In het boekjaar 2015 deed zich al deze situaties voor en in het boekjaar 2016 was er opnieuw sprake van een grotere uitkering bij overlijden dan noodzakelijk was voor de aankoop van een wezen en nabestaande pensioen.

Risicobereidheid

De risicobereidheid wordt door het bestuur vastgesteld alvorens tot de invulling van het beleggingsbeleid te komen.

De risicobereidheid is de mate waarin pensioenfonds HAIO, na overleg met het verantwoordingsorgaan en cao-partijen, bereid is beleggingsrisico's te lopen om de doelstellingen van het fonds te realiseren en de mate waarin pensioenfonds HAIO de vorenbedoelde risico's kan lopen, gegeven de kenmerken van het fonds. In het verslagjaar is de risicobereidheid door het bestuur vastgesteld en zijn minimale en maximale risicobereid vastgelegd in de ABTN. De risicohouding voldoet aan de prudent person regel (zie ook de tekst in de voorgaande paragraaf 'risicomanagement').

Uitbestedingsbeleid

De uitvoering van de werkzaamheden inzake pensioen- en vermogensbeheer is gedeeltelijk uitbesteed. Bij alle uitbestedingsactiviteiten conformeert Pensioenfonds HAIO zich volledig aan de regelgeving van De Nederlandsche Bank (hierna: DNB) op het gebied van uitbesteding. Het fonds beschikt voor iedere extern uit te voeren activiteit over een uitbestedingsovereenkomst die voldoet aan het bij of krachtens artikel 34 van de PW bepaalde.

– Administratie

Het bestuur heeft de pensioenadministratie uitbesteed aan AZL. Daarnaast zijn de ondersteuning en begeleiding van het bestuur, alsmede werkzaamheden in het kader van de jaarverslaglegging aan AZL uitbesteed.

– Vermogensbeheer

Het bestuur heeft het vermogensbeheer voor een deel van het fondsvermogen uitbesteed aan Brand New Day Vermogensbeheer NV.

– Adviserend actuaris

Het bestuur heeft de heer E. Osinga benoemd als adviserend actuaris van het fonds.

De adviserend actuaris maakt jaarlijks een actuariel verslag. De adviserend actuaris woont de bestuursvergaderingen bij en voorziet het bestuur tijdens de vergaderingen en desgewenst tussentijds van beleidsmatige (actuariële) adviezen.

– Certificerend actuaris

Het fonds heeft Ruigrok Actuariële Consultancy B.V. aangesteld als certificerend actuaris.

De certificerend actuaris controleert of de voorziening pensioenverplichtingen op voldoende prudente grondslagen en correct is vastgesteld en controleert of de aanwezige middelen voldoende zijn voor de door het fonds aangegane verplichtingen. Daarnaast geeft de certificerend actuaris jaarlijks een actuariële verklaring af ten behoeve van de jaarstukken (jaarverslag en verslagstaten ten behoeve van DNB) en onderbouwt het oordeel aan het bestuur door middel van een management letter.

– Externe accountant

Het bestuur heeft accountantsbureau Mazars Paardekooper Hoffman Accountants N.V. (hierna Mazars) aangesteld als de accountant van het fonds. Mazars verzorgt de jaarlijkse controle op de jaarrekening en de staten voor DNB. De accountant zal (minimaal) eenmaal per jaar in de bestuursvergadering mondeling verslag doen van zijn bevindingen en controlewerkzaamheden. Tevens legt hij een en ander schriftelijk vast door middel van een accountantsverklaring en een management letter gericht aan het bestuur.

Het fonds wordt door AZL onder meer door middel van periodieke rapportages op de hoogte gehouden van de uitbestede dienstverlening. Om aan de behoefte van het bestuur aan zekerheid en daarmee kwaliteitsgaranties tegemoet te komen, heeft AZL er voor gekozen om gecertificeerd te worden. AZL beschikt over een ISAE 3402 rapportage, bestaande uit een type I en een type II verklaring waarin alleen processen worden beschreven die de financiële verantwoording raken. Ook over 2016 heeft AZL een ISAE 3402 en een ISAE 3000 rapportage.

Vooruitblik 2017

Verhoging pensioenrichtleeftijd (2018) en AOW-leeftijd (2022)

Door een stijging van levensverwachting gaan de fiscale pensioenrichtleeftijd en de AOW-leeftijd verder omhoog. De fiscale pensioenrichtleeftijd is een rekenleeftijd die wordt gebruikt voor de berekening van de jaarlijkse maximaal toegestane fiscale pensioenopbouw.

Nu zijn de maximum opbouwpercentages en franchises nog gekoppeld aan de fiscale pensioenrichtleeftijd van 67 jaar. De fiscale pensioenrichtleeftijd stijgt echter in 2018 naar 68 jaar en de AOW-leeftijd gaat omhoog naar 67 jaar en 3 maanden in 2022.

Vanaf 2018 moet dan de nieuwe fiscaal toegestane pensioenopbouw gebaseerd worden op de hogere pensioenrichtleeftijd van 68 jaar. In 2017 zal het bestuur zich moeten buigen over de huidige staffelpremies ten einde te voorkomen dat deze fiscaal bovenmatig worden.

Het verslag van het bestuur is vastgesteld te Utrecht d.d. 20 juni 2017

Het bestuur.

drs. M.J.A. de Wit

drs. C.J. Esser

mr. A.W.J.M. van Bolderen

F. Molekamp

E.R. Brugman

M. van Rumpt

Verslag visitatiecommissie

Het bestuur heeft evenals in voorgaande jaren VC Holland na advies van het Verantwoordingsorgaan de opdracht gegeven tot uitvoering van een visitatie bij het fonds in het kader van een driejaarscyclus van visitaties. De visitatie in het verslagjaar is de tweede visitatie in de cyclus.

De Visitatiecommissie heeft tot taak toezicht te houden op de totstandkoming van het beleid van het bestuur en op de algemene gang van zaken in het fonds. De commissie is ten minste belast met het toezien op een adequate risicobeheersing en evenwichtige belangenafweging door het bestuur en legt verantwoording af over de uitvoering van de taken aan het verantwoordingsorgaan en de werkgever en in het jaarverslag. Het interne toezicht vervult zijn taak zodanig dat het bijdraagt aan het effectief en slagvaardig functioneren van het fonds en aan een beheerste en integere bedrijfsvoering.

In het Verslagjaar is de commissie samengesteld uit mevrouw H. Polee en de heren J. Rurben en N. de Jager.

Oordeel/Bevindingen

Samenvattend oordeel:

De VC is van oordeel dat het beleid van het bestuur voldoende evenwichtig en op een voldoende zorgvuldige manier tot stand is gekomen en uitgevoerd. De VC heeft geen majeure constatering met betrekking tot de algemene gang van zaken in het Fonds en de risicobeheersing.

a. *Follow up vorige visitatie*

De VC is van oordeel dat het Fonds de aanbevelingen van de VC op een adequate wijze heeft afgewogen en van een prioriteitsstelling heeft voorzien. Het proces waarmee de opvolging wordt bewaakt is voldoende robuust.

b. *Algemene gang van zaken*

Het Fonds reageert adequaat op ontwikkelingen in wet- en regelgeving, financiële en niet- financiële ontwikkelingen binnen het Fonds en in de omgevingsfactoren. Het Fonds besteedt voldoende aandacht aan de toekomstbestendigheid van het Fonds. De VC doet nog wel de aanbeveling om zorg te dragen voor de formele opdrachtaanvaarding van de pensioenovereenkomst en een proces in te richten om de volledigheid van de onderwerpen in het jaarverslag te waarborgen.

c. *Governance*

De VC heeft geconstateerd dat in algemene zin de onderdelen die goed pensioenbestuur moeten waarborgen aanwezig zijn en sprake is van een evenwichtige belangenbehartiging. De VC doet nog wel de aanbeveling de taken en bevoegdheden van commissies te formaliseren conform de Statuten. De VC volgt overwegend de mening van het Fonds dat sprake is van een beheerste en integere bedrijfsvoering maar wijst het Fonds op haar (wettelijke) verplichtingen inzake intern en extern beloningsbeleid. Bovendien kan een verbetering nog worden gerealiseerd door de ABTN te updaten en een proces in te richten om de tijdigheid van updates van fondsdocumenten in de toekomst te borgen. De VC beveelt het verantwoordingsorgaan aan zijn adviezen schriftelijk vast te leggen.

d. *Geschiktheid*

De VC is van oordeel dat het Fonds voldoende doet om de geschiktheid en betrouwbaarheid van de leden van de fondsorganen en de fondsorganen als geheel te waarborgen. Wel wijst de VC erop dat er een inconsistentie zit tussen de self-assessment en de in het geschiktheidsplan beschreven standaarden. De VC beveelt tevens aan het in de ABTN bedoelde meerjarenplan op te stellen en de functieprofielen meer geschikt te maken voor selectie en toetsing van kandidaat leden. De opleidingsbehoefte van het verantwoordingsorgaan kan nog concreter worden ingevuld in de jaarplanning. De VC constateert dat bij herbenoemingen diversiteit ondergeschikt is aan de wens tot continuïteit en beveelt aan de gemaakte afwegingen vast te leggen en hier transparanter over te communiceren. Een aandachtspunt is nog de rapportage over de samenstelling van de fondsorganen naar leeftijd en geslacht.

e. *Beleggingen*

De VC heeft geconstateerd dat er consistentie is tussen de vastlegging van de beleggingsstrategie en missie, visie en strategie van het Fonds en de beleggingsbeginselen. In algemene zin heeft het Fonds het beleggingsbeleid, de uitvoering en de uitbesteding daarvan adequaat vormgegeven. Het Fonds besteedt aandacht aan maatschappelijk verantwoord beleggen maar zou de vermogensbeheerder nog om een compliance verklaring ter zake kunnen vragen. Er is een toereikend monitoring proces en externe toetsing heeft niet tot materiële onvolkomenheden geleid.

f. *Risico's*

Het Fonds heeft in algemene zin voldoende oog voor risicobeheer en beheersing van de uitbestedingsrisico's. De VC is wel van mening dat het proces van verplichte waardeoverdrachten naar een verzekeraar voor verbetering vatbaar is en doet een aanbeveling ter zake. Het integriteitsrisico en ICT-risico's worden voldoende beheerst.

g. *Communicatie*

Het communicatiebeleid van het Fonds voldoet aan de daaraan in wet- en regelgeving gestelde eisen en alle voorgeschreven informatie is op de website van het Fonds te vinden. De VC heeft geconstateerd dat het pensioen 1-2-3 principe op de website is doorgevoerd maar de bijzondere regeling van het Fonds niet altijd goed past in de verplichte indeling. De VC doet hierover een aanbeveling. De VC beveelt tevens aan de verplichtingen uit de Wet Verbeterde Premiereregeling tijdig in kaart te brengen en te implementeren.

Reactie van bestuur

Het bestuur heeft kennis genomen van de aanbevelingen van de Visitatiecommissie en zal hieraan opvolging geven. De belangrijkste aanbevelingen worden onderstaand kort besproken.

Het bestuur zal zorg dragen voor vastlegging van de formele aanvaarding van de opdracht tot uitvoering van de pensioenregeling door cao-partijen.

Het bestuur zal de taken en bevoegdheden van de onder het fonds ressorterende commissies, zijnde de beleggings- en communicatiecommissie, formaliseren conform de Statuten.

Het bestuur acht de aanbeveling om snel inzicht te krijgen in de samenstelling van het bestand van slapers met het oog op een sluitend proces van waardeoverdrachten zeer waardevol en heeft hiertoe inmiddels stappen ondernomen.

Het bestuur zal waar nodig en mogelijk haar uitbestedingspartners aanmoedigen om geen beloningsbeleid te voeren dat stimuleert tot het nemen van meer risico's dan voor het fonds aanvaardbaar is.

Het bestuur neemt de aanbeveling van de visitatiecommissie over om de verplichtingen uit de Wet verbeterde premieregeling in kaart te brengen en te implementeren.

Het bestuur zal het geschiktheidsplan aanvullen met het in de ABTN bedoelde meerjarenplan en de self assessment inzake denken, doen, voelen en kracht consistent te maken met de in het geschiktheidsplan genoemde standaarden.

Ten slotte zal het bestuur haar afwegingen bij de (her)benoeming van bestuursleden duidelijk vastleggen en transparant communiceren. Bij de herbenoeming van bestuursleden in 2016 heeft de continuïteit van het bestuur zwaarder gewogen dan de diversiteit van de bestuursleden.

Verslag Verantwoordingsorgaan

Oordeel verantwoordingsorgaan Stichting Pensioenfonds Huisartsen in Opleiding (HAIO) bij het gevoerde beleid van Pensioenfonds HAIO over 2016

Conform de principes voor goed pensioenfondsbestuur geeft het verantwoordingsorgaan van de Stichting Pensioenfonds HAIO haar oordeel over het door het bestuur gevoerde beleid in 2016. De leden van het verantwoordingsorgaan hebben in 2016 de relevante stukken ontvangen, zodat zij hun taak naar behoren hebben kunnen uitvoeren.

Het verantwoordingsorgaan heeft met genoeg kennis genomen van de inhoud van het concept bestuursverslag 2016. Op 1 juni 2017 heeft het verantwoordingsorgaan de bestuursvergadering bijgewoond, waarin het concept bestuursverslag 2016 is besproken. Het definitieve jaarverslag 2016 is op 20 juni 2017 door het bestuur vastgesteld. In de vergadering van 1 juni 2017 zijn de leden van het verantwoordingsorgaan in de gelegenheid gesteld om verhelderende vragen te stellen aan zowel het bestuur als aan de adviserend actuaaris. Het jaarverslag 2016 heeft de leden van het verantwoordingsorgaan een getrouw beeld van de ontwikkelingen bij Pensioenfonds HAIO gegeven en het verantwoordingsorgaan heeft geen reden om te twijfelen aan de inhoud van het verslag.

Het verantwoordingsorgaan is van oordeel dat de bestuurlijke inrichting, het pensioenreglement en de overige reglementen en overeenkomsten voor zover nu bekend voldoen aan de nieuwe wet- en regelgeving. Tevens kan het verantwoordingsorgaan zich vinden in het winstdelingsbeleid van het fonds, maar blijft, gelet op de korte beleggingshorizon, wel extra aandacht vragen voor het punt hoe de ambitie van het fonds blijvend gerealiseerd kan worden in het licht van de ontwikkelingen op de financiële markten.

Het verantwoordingsorgaan is van oordeel dat het bestuur in 2016 een consistent beleid heeft gevoerd. De regeling is conform het reglement uitgevoerd en het vermogensbeheer lijkt adequaat te zijn geweest.

Het verantwoordingsorgaan constateert wederom, dat de kosten die het fonds maakt voor de uitvoering van de regeling en het beleggen van het vermogen door het bestuur goed gemonitord en beheerst worden. Het verantwoordingsorgaan spreekt hierover zijn waardering uit. Ondanks de gestegen kosten in verband met de toegenomen regelgeving is het bestuur er goed in geslaagd de kosten in de hand te houden.

Het verantwoordingsorgaan heeft waardering voor het communicatiebeleid van het bestuur. Het dringt er wel op aan extra aandacht te besteden aan de communicatie met de deelnemers bij het einde van hun dienstverband over de waardeoverdracht.

Het verantwoordingsorgaan stelt de gezamenlijke deskundigheidsbevordering met het bestuur zeer op prijs. Daarnaast bestaat behoefte aan meer individueel toegespitste ontwikkeling van de deskundigheid van (nieuwe) leden van het verantwoordingsorgaan. Het verantwoordingsorgaan stelt voor dat de competenties binnen het verantwoordingsorgaan worden getoetst. Op basis hiervan kan een scholingsplan worden opgesteld om mogelijke lacunes op te vullen.

Het verantwoordingsorgaan baseert haar oordeel op de ontvangen stukken en de toelichtingen op het jaarverslag 2016 die tijdens de bestuursvergadering van 1 juni 2017 zijn gegeven.

Het verantwoordingsorgaan heeft met waardering kennis genomen van het visitatierapport en onderschrijft de conclusies.

Het verantwoordingsorgaan constateert dat de externe accountant heeft geoordeeld dat de jaarrekening een getrouw beeld geeft van de grootte en de samenstelling van het vermogen van het fonds per 31 december 2016 en van het resultaat over 2016 in overeenstemming met Titel 9 Boek 2 BW, en dat er geen bevindingen zijn gerapporteerd door de accountant die reden geven tot zorg. Verder wordt vastgesteld dat de certificerend actuaaris heeft gerapporteerd dat door het fonds is voldaan aan de artikelen 126 tot en met 140 van de Pensioenwet. Daarbij is mede in acht genomen dat de technische voorzieningen toereikend zijn en de totale vermogenspositie van het fonds goed is. Het verantwoordingsorgaan kan zich vinden in de toelichting, die het bestuur betreffende het eigen vermogen en de reserves heeft gegeven.

Reactie van bestuur

Het bestuur van Pensioenfonds Huisartsen in Opleiding (HAIO) waardeert de betrokkenheid van de leden van het Verantwoordingsorgaan zeer en kan zich vinden in het oordeel van het Verantwoordingsorgaan.

Het bestuur heeft goede nota genomen van het verzoek van het verantwoordingsorgaan aan het bestuur om de deskundigheid binnen het orgaan te bevorderen en zal dan ook op korte termijn hier een voorstel voor doen. Samen met het verantwoordingsorgaan zal het bestuur bezien op welke wijze er invulling kan worden gegeven aan de meer individueel toegespitste ontwikkeling van de deskundigheid en competenties van (nieuwe) leden van het verantwoordingsorgaan.

Het bestuur onderschrijft de noodzaak om permanente aandacht te besteden aan de communicatie met de gewezen deelnemers over de externe waardeoverdracht. Via de verschillende communicatiekanalen van het fonds wordt het onderwerp externe waardeoverdracht derhalve als vast item onder de aandacht gebracht.

Jaarrekening

Balans per 31 december

(na bestemming saldo; in duizenden euro)

Activa	2016	2015
Beleggingen voor risico (gewezen) deelnemers [1]		
Zakelijke waarden	5.710	5.148
Vastrentende waarden	4.233	4.204
Liquide middelen	11.846	13.151
	21.789	22.503
Herverzekeringsdeel technische voorzieningen [2]	834	831
Vorderingen en overlopende activa [3]	95	898
Liquide middelen [4]	34	30
Totaal activa	22.752	24.262

[..] De tussen haken vermelde nummers verwijzen naar corresponderende nummers in de toelichting op de balans, die een integraal onderdeel uitmaakt van de jaarrekening.

Passiva	2016	2015
Stichtingskapitaal en reserves [5]	5.152	3.916
Technische voorzieningen [6]	834	831
Voorziening pensioenverplichtingen voor risico (gewezen) deelnemers [7]	16.702	19.345
Kortlopende schulden en overlopende passiva [8]	64	170
Totaal passiva	22.752	24.262

[..] De tussen haken vermelde nummers verwijzen naar corresponderende nummers in de toelichting op de balans, die een integraal onderdeel uitmaakt van de jaarrekening.

Staat van baten en lasten

(in duizenden euro)

	2016 ¹⁾	2015 ¹⁾
Directe beleggingsopbrengsten voor risico (gewezen) deelnemers [7]	71	152
Indirecte beleggingsopbrengsten voor risico (gewezen) deelnemers [8]	591	171
Premiebijdragen van werkgevers en werknemers voor kosten herverzekering en pensioen- en uitvoeringskosten [9]	1.718	1.697
Premiebijdragen voor risico deelnemers [10]	5.636	5.328
Overgenomen pensioenverplichtingen [11]	13	978
Overgedragen pensioenverplichtingen [12]	-8.672	-5.967
Mutatie voorziening pensioenverplichtingen voor risico (gewezen) deelnemers [13]		
Stortingen uit premiebijdragen	-5.636	-5.328
Stortingen uit inkomende waardeoverdrachten	-13	-978
Toekenning extra participaties (winstdeling 2010-2012)	-286	-128
Onttrekkingen t.b.v. waarde overdracht	8.672	5.967
Onttrekkingen i.v.m. overlijden	49	-1
Overige onttrekkingen	11	0
Rendement	-154	-551
	2.643	-1.019
Herverzekering [14]	-236	780
Pensioenuitvoerings- en administratiekosten [15]	-526	-513
Overige baten en lasten [16]	-2	38
Saldo van baten en lasten	1.236	1.645

1) Door een afwijkende presentatie van de beleggingsopbrengsten 2016 zijn de cijfers over 2015 omwille van de vergelijkbaarheid aangepast.

[..] De tussen haken vermelde nummers verwijzen naar corresponderende nummers in de toelichting op de staat van baten en lasten, die een integraal onderdeel uitmaakt van de jaarrekening.

	2016	2015
Bestemming van het saldo		
Minimale algemene reserve	-132	51
Vrije algemene reserve	475	1.276
Reserve koersverschillen	344	160
Winstdelingsreserve		
– Onttrekking i.v.m. toekenning extra participaties	-286	-128
– Saldobestemming boekjaar	835	286
	1.236	1.645

Kasstroomoverzicht

(in duizenden euro)

	2016	2015
Pensioenactiviteiten		
Ontvangsten		
Premiebijdragen van werkgevers en werknemers	7.392	7.025
Overgenomen pensioenverplichtingen	13	978
Uitkeringen uit herverzekering	729	850
Winstdeling uit herverzekering	729	0
Overige	0	40
	8.863	8.893
Uitgaven		
Overgedragen pensioenverplichtingen	-8.672	-6.196
Premies herverzekering	-1.042	-668
Winstdeling uit herverzekering	0	-56
Pensioenuitvoerings- en administratiekosten	-547	-485
Overige	-11	0
	-10.272	-7.405
Beleggingsactiviteiten		
Ontvangsten		
Directe beleggingsopbrengsten	109	221
Verkopen en aflossingen beleggingen	3.995	0
	4.104	221
Uitgaven		
Aankopen en verstrekkingen beleggingen	-2.691	-818
Toevoeging spaartegoeden	0	-1.019
	-2.691	-1.837
Mutatie liquide middelen	4	-128
Saldo liquide middelen 1 januari	30	158
Saldo liquide middelen 31 december	34	30

Grondslagen voor waardering en resultaatbepaling

Algemeen

Toepassing richtlijnen voor de jaarverslaggeving

Stichting Pensioenfonds HAIO heeft dit bestuursverslag opgesteld in overeenstemming met Titel 9 Boek 2 BW met toepassing van de Richtlijnen voor de Jaarverslaggeving, waaronder de op 5 december 2007 gepubliceerde Richtlijn 610 Pensioenfonds.

Stelselwijziging

Met ingang van 1 januari 2016 is een stelselwijziging doorgevoerd ten aanzien van de verantwoording van de risico's met betrekking tot premievrijstelling bij arbeidsongeschiktheid. Deze risico's zijn door het fonds herverzekerd. Besloten is de verwachte financiële verplichting en de vordering op de herverzekeraar ten gevolge van de premievrijstelling bij arbeidsongeschiktheid in de balans tot uitdrukking te brengen, hetgeen meer in lijn is met de actuele verslaggevingsregels. Deze aanpassing heeft geen impact op vermogen en resultaat. De vergelijkende cijfers 2015 zijn aangepast aan deze stelselwijziging.

Waardering

Algemene grondslagen

Alle activa en passiva worden gewaardeerd tegen de kostprijs, tenzij hierna een andere waarderingsgrondslag wordt vermeld. Voor de kortlopende vorderingen en schulden wordt de kostprijs geacht een redelijke benadering te zijn van de reële waarde.

Beleggingen voor risico (gewezen) deelnemers

De beleggingen voor risico (gewezen) deelnemers (pensioenspaarkapitalen) betreffen de gestorte gelden op spaar- en depositorekeningen bij ABN AMRO, ING, SNS en Rabobank en beleggingen in beleggingsfondsen van Brand New Day Vermogensbeheer NV. Maandelijks wordt een fictief rentepercentage toegekend. Het verschil tussen de werkelijke beleggingsopbrengsten en de aan de pensioenspaarkapitalen toegekende rente komt ten gunste of ten laste van het pensioenfonds. De beleggingen worden gewaardeerd tegen de actuele waarde, zijnde de intrinsieke waarde, per einde boekjaar.

Vordering uit het herverzekeringscontract ten aanzien van premievrijstelling bij arbeidsongeschiktheid

Bij de waardering worden de herverzekerde uitkeringen contant gemaakt tegen de rentetermijnstructuur, onder toepassing van de actuariële grondslagen van het fonds.

Minimale algemene reserve

Het bestuur heeft besloten dat de minimale algemene reserve 5% van de voorziening pensioenverplichtingen zal zijn.

Vrije algemene reserve

De hoogte van de vrije algemene reserve is maximaal gelijk aan 15% van de voorziening pensioenverplichtingen, onder aftrek van de minimale algemene reserve en de reserve koersverschillen.

Reserve koersverschillen

Niet-gerealiseerde koersverschillen van beleggingen in beleggingsfondsen muteren in de reserve koersverschillen.

Winstdelingsreserve

Het bestuur heeft de winstdelingsreserve ultimo 2016 vastgesteld op € 835.121,-.

Ultimo 2015 bedroeg de winstdelingsreserve € 286.268,-. In 2016 is € 286.268,- aan de winstdelingsreserve onttrokken en verwerkt in de

voorziening pensioenverplichtingen voor risico (gewezen) deelnemers. Ultimo 2016 is € 835.121,- toegevoegd. Ultimo 2016 bedraagt de winstdelingsreserve derhalve € 835.121,-.

Wijziging weergave beleggingsopbrengsten

Aangezien er geen beleggingen voor risico fonds zijn, is de weergave in de Staat van baten en lasten ook aangepast. Er zijn alleen nog beleggingsopbrengsten voor risico (gewezen) deelnemers en niet meer voor risico fonds. Door deze wijziging in 2016 is de weergave van de beleggingsopbrengsten in 2015 omwille van de vergelijkbaarheid aangepast.

Voorziening pensioenverplichtingen voor risico (gewezen) deelnemers

De voorziening pensioenverplichtingen wordt gevormd door gelden, beschikbaar voor de opbouw van het pensioenvermogen. Bij de berekening van de voorziening pensioenverplichtingen wordt geen rekening gehouden met sterftekansen en een intrestverwachting. Tijdens de duur van het deelnemerschap worden de beschikbare premies voor de opbouw van het pensioenvermogen, toegevoegd aan de voorziening pensioenverplichtingen. Deze voorziening wordt jaarlijks met 1% verhoogd. De werkelijk behaalde rendementen minus de voornoemde 1% worden verrekend met het eigen vermogen van het fonds. Uit dit eigen vermogen kan het bestuur een winstuitkering doen ten gunste van de voorziening pensioenverplichtingen.

Ten minste 2 jaar na de beëindiging van het deelnemerschap, anders dan wegens arbeidsongeschiktheid of overlijden, wordt conform het pensioenreglement het opgebouwde pensioenkapitaal overgedragen naar een ander pensioenfonds dan wel aangewend als koopsom voor een kapitaalverzekering bij een verzekeraar.

De beleggingsrisico's die verband houden met de opbouw van het pensioenvermogen zijn op termijn voor rekening van de (gewezen) deelnemer.

Technische voorzieningen

Voorziening premievrijstelling bij arbeidsongeschiktheid

De deelnemer van wie het dienstverband met de werkgever is beëindigd terwijl de deelnemer voor 65% of meer arbeidsongeschikt is als arts (BIG geregistreerd) heeft recht op premievrije voortzetting van de pensioenopbouw.

Voor dit recht wordt een voorziening aangehouden. Deze voorziening is gelijk aan de som van de contante waarde van de tot pensioendatum verschuldigde premie. Bij de berekening van deze voorziening wordt rekening gehouden met sterfte- en revalideringskansen en intrest. Dit gebeurt op basis van de gepubliceerde DNB curve voor pensioenfondsen op 31 december 2016 en Verbonds Marktadvies 2009 voor de invalidatie en re-integratiekansen. Daarnaast is in de index rekening gehouden met een jaarlijkse stijging van 1% en de staffelpremie (bij benadering 2%) wat ongeveer neerkomt op een jaarlijkse index van 3%. Er zijn 6 deelnemers met een eerste ziekte dag in de periode 2004-2013. Daarnaast is er een IBNR (incurred but not reported) voorziening opgenomen voor de deelnemers met een eerste ziekte dag in de periode 2014-2016. Voor deze IBNR berekening gaan we uit van 1 ziektegeval per jaar met een gemiddelde leeftijd van 31 op de eerste ziekte dag en een premie van 2.500 met index van 3%.

Herverzekering

De risico's voortvloeiend uit de aangegane pensioenverplichtingen voor de nabestaanden en de premieovername bij arbeidsongeschiktheid zijn herverzekerd.

Partnerpensioen

De herverzekeringsdekking omvat de contante waarde van de aanspraken op een levenslang partnerpensioen.

De herverzekering vindt plaats in de vorm van een risicokapitaal en is op basis van een onbepaalde partnerdekking. Voor alle deelnemers wordt een overlijdensrisicokapitaal in herverzekering gegeven en bij overlijden van de deelnemer zal dit risicokapitaal worden uitgekeerd, ongeacht het feit of de deelnemer een partner achterlaat. Indien de deelnemer geen partner achterlaat dan komt dit risicokapitaal ten gunste van het pensioenfonds.

De grondslagen voor de berekening van het risicokapitaal bij overlijden op basis van een levenslang partnerpensioen zijn:
sterftetafel AG prognosetafel 2010-2060;

- rekenrente 3% (vanaf 1 januari 2017 1%);
- vast leeftijdsverschil tussen man en vrouw van 3 jaar, waarbij de man 3 jaar ouder is dan de vrouw;
- ten behoeve van het Anw-hiaatpensioen wordt eveneens rekening gehouden met de leeftijd van het jongste kind; er wordt hierbij uitgegaan van aannames welke gebaseerd zijn op de leeftijd van de moeder;
- indexering van de nabestaandenuitkering is per 1 juli 2016 verlaagd van 3 naar 1%;
- excassokosten 1½% van netto;
- administratiekosten 1½% van netto inclusief excassokosten.

Wezenpensioen

Het overlijdensrisico voortvloeiende uit de reglementaire aanspraken op wezenpensioen wordt op rentebasis herverzekerd. Aan de berekening van het premietarief liggen de volgende grondslagen en veronderstellingen ten grondslag:

- sterfte, bij het uit te keren wezenpensioen, nihil;
- rekenrente 3%;
- 3% samengesteld stijgende uitkeringen.

Premievrijstelling bij arbeidsongeschiktheid

In geval van premievrijstelling bij arbeidsongeschiktheid omvat de herverzekering een uitkering ter grootte van de premie uit de beschikbare premiestaffel, als vermeld in het pensioenreglement. Hierbij zal na ingangsdatum van de uitkering de beschikbare premiestaffel worden doorlopen. Bij uitkering van de vrijgestelde beschikbare premie wordt voor de berekening van de pensioengrondslag uitgegaan van het pensioensalaris en de daarop in mindering te brengen franchise zoals vastgesteld per de laatstverschenen 1ste januari vóór de eerste ziektedag van de deelnemer.

De premieverhogingen die voortkomen uit de jaarlijkse aanpassingen van de pensioengrondslag overeenkomstig artikel 7 lid 3 van het pensioenreglement, worden gefinancierd uit de reserves van het pensioenfonds.

Winstdeling

Eventuele winstdeling voortkomend uit herverzekering komt ten gunste van het pensioenfonds.

Resultaatbepaling

Algemeen

De lasten en baten worden toegerekend aan het jaar waarop ze betrekking hebben.

Directe beleggingsopbrengsten

De opgenomen intresten zijn verantwoord op basis van nominale bedragen.

Indirecte beleggingsopbrengsten

De ongerealiseerde waardemutaties van de beleggingsfondsen worden ten gunste dan wel ten laste van de pensioenspaarkapitalen gebracht, waarbij de toegekende intrestbaten worden afgestemd op het totaal te verlenen fictieve rendement.

Financiering

De financiering geschiedt op basis van doorsneepremies. De premies worden geacht toereikend te zijn voor de opbouw van het pensioenvermogen, de risicodekkingen en de kosten van het fonds. Jaarlijks worden de hoogtes van de premies getoetst door de adviserend actuaaris.

Premiebeleid

De totale maandpremie bedraagt 8,5% van het maandsalaris, waarvan 6% voor rekening van de werkgever en 2,5% voor rekening van de werknemer. Het premiepercentage voor de totale premie staat vast. De verhouding tussen werkgeversdeel en werknemersdeel wordt in het CAO-overleg vastgesteld.

Uitvoering

De uitvoering van de pensioenregeling alsmede de financiële administratie van de Stichting zijn ondergebracht bij AZL N.V. De controle van de jaarrekening wordt uitgevoerd door Mazars Paardekooper Hoffman Accountants N.V. De actuariële advisering vindt plaats door de heer drs E. Osinga AAG. De certificering door Ruigrok Actuariële Consultancy B.V.

Resultaatbestemming

Statutaire bepalingen omtrent de resultaatbestemming

Volgens artikel 12 van de statuten stelt het bestuur jaarlijks een verslag vast over de gang van zaken in het afgelopen boekjaar.

Het bestuur kan besluiten een deel van het resultaat te delen met de deelnemers. Dit bedrag is vastgesteld op € 835.121,- ultimo 2016 en is gemuteerd in de winstdelingsreserve.

Het restant is, nadat de minimale algemene reserve en de reserve koersverschillen op een voldoende peil zijn gebracht, gemuteerd in de vrije algemene reserve.

Gebeurtenissen na balansdatum

Er hebben zich geen belangrijke gebeurtenissen na balansdatum voorgedaan.

Toelichting op de balans per 31 december

(in duizenden euro)

Activa

[1] Beleggingen voor risico (gewezen) deelnemers

Categorie	Stand ultimo 2015	Aankopen/ verstrek- kingen	Verkopen/ aflossingen	Directe beleggings- opbrengsten	Gerealiseerde koers- verschillen	(Niet) gerealiseerde koers- verschillen	Stand ultimo 2016
Zakelijke waarden							
Beleggingsfondsen in aandelen	5.148	0	0	0	0	562	5.710
Vastrentende waarden							
Beleggingsfondsen in vastrentende waarden	4.204	2.173	-2.173	0	-13	42	4.233
Liquide middelen							
(Spaar)rekeningen en deposito's	13.151	717	-2.083	61	0	0	11.846
Totaal beleggingen voor risico (gewezen) deelnemers	22.503	2.890	-4.256	61	-13	604	21.789

Beleggingen uit hoofde van pensioenspaarkapitalen

De bijdragen ten behoeve van de pensioenspaarkapitalen zijn gedeeltelijk gestort op (spaar-en deposito)rekeningen bij ABN AMRO, ING, SNS Bank en Rabobank en gedeeltelijk belegd in beleggingsfondsen van BrandNewDay Vermogensbeheer NV.

	2016	2015
[2] Herverzekeringsdeel technische voorzieningen		
Stand per 1 januari	831	0
Mutatie	3	831
Stand per 31 december	834	831
Waarvan voor:		
– premievrijstelling	514	
– IBNR (incurred but not reported)	320	
Bij de waardering van de vordering uit herverzekeringscontract ten aanzien van toekomstige pensioenopbouw bij arbeidsongeschiktheid worden de herverzekerde uitkeringen contant gemaakt tegen de rentetermijnstructuur, onder toepassing van de actuariële grondslagen van het fonds.		
[3] Vorderingen en overlopende activa		
Onderneming inzake premies	0	38
Verzekeringsmaatschappijen	4	740
Lopende intrest en nog te ontvangen dividend	69	107
Overige	22	13
Totaal vorderingen en overlopende activa	95	898
De vorderingen hebben een looptijd korter dan 1 jaar.		
Ten aanzien van de herverzekering van overlijdens- en arbeidsongeschiktheidsrisico's worden door de herverzekerder over de contractperiode 01-01-2014 t/m 31-12-2016 aanspraken op een aandeel in het positieve winstsaldo ter zake van de herverzekering van vorengenoemde risico's verleend. Op basis van inschattingen per ultimo 2016 is de verwachte winstdeling over de contractperiode 01-01-2014 t/m 31-12-2016 nihil.		
[4] Liquide middelen		
Liquide middelen pensioenfondsen	34	30

Passiva	2016	2015
[5] Stichtingskapitaal en reserves		
Stichtingskapitaal	0	0
Minimale algemene reserve		
Stand per 1 januari	967	916
Saldobestemming boekjaar	-132	51
Stand per 31 december	835	967
Vrije algemene reserve		
Stand per 1 januari	1.551	275
Saldobestemming boekjaar	475	1.276
Stand per 31 december	2.026	1.551
Reserve koersverschillen		
Stand per 1 januari	1.112	952
Saldobestemming boekjaar	344	160
Stand per 31 december	1.456	1.112
Winstdelingsreserve		
Stand per 1 januari	286	128
Onttrekking i.v.m. toekenning extra participaties	-286	-128
Saldobestemming boekjaar	835	286
Stand per 31 december	835	286
Totaal eigen vermogen	5.152	3.916
HAIO is aan te merken als een pensioenfonds waarop artikel 11 lid 3 en 4 van het Besluit Financieel Toetsingskader Pensioenfondsen van toepassing is. Dit betekent dat het minimaal vereist eigen vermogen als volgt wordt berekend: 1% van de voorziening pensioenverplichtingen voor risico deelnemers, vermenigvuldigd met de verhouding tussen de netto technische voorzieningen ultimo boekjaar en de bruto technische voorzieningen ultimo boekjaar. Dit verhoudingsgetal is ten minste 85%.		
Het minimaal vereist eigen vermogen bedraagt	167	193

[6] Technische voorzieningen

Voorziening premievrijstelling arbeidsongeschiktheid

Stand per 1 januari
Mutatie

Stand per 31 december

Waarvan voor

- premievrijstelling
- IBNR (incurred but not reported)

De deelnemer van wie het dienstverband met de werkgever is beëindigd terwijl de deelnemer voor 65% of meer arbeidsongeschikt is als arts (BIG geregistreerd) heeft recht op premievrije voortzetting van de pensioenopbouw.

Voor dit recht wordt een voorziening aangehouden. Deze voorziening is gelijk aan de som van de contante waarde van de tot pensioendatum verschuldigde premie. Bij de berekening van deze voorziening wordt rekening gehouden met sterfte- en revalideringskansen en intrest.

Daarnaast is in de index rekening gehouden met een jaarlijkse stijging van 1% en de staffelpremie (bij benadering 2%) wat ongeveer neerkomt op een jaarlijkse index van 3%.

Het aantal deelnemers met een eerste ziekte dag in de periode 2004-2013 daalde van 9 (eind 2015) naar 6 (eind 2016). Voor deze groep komt de voorziening uit op 514. Daarnaast is er een IBNR (incurred but not reported) voorziening opgenomen voor de deelnemers met een eerste ziekte dag in de periode 2014-2016. Voor deze IBNR berekening gaan we uit van 1 ziektegeval per jaar met een gemiddelde leeftijd van 31 op de 1e ziekte dag en een premie van 2.500 met index van 3%.

Deze voorziening bedraagt 320. De totale voorziening komt daarmee uit op 834. Er is gerekend met de rentetermijnstructuur van DNB per 31-12-2016. Ultimo 2015 zou deze voorziening op grond van de toen geldende grondslagen (waaronder begrepen een rekenrente van 4%) op 831 zijn uitgekomen.

Het risico is volledig verzekerd bij een herverzekeraar. Aan de activa-zijde van de balans is daarvoor een post herverzekering ter grootte van 834 opgenomen. Het recht op premievrije voortzetting heeft dus geen effect op het resultaat.

	2016	2015
	831	0
	3	831
	834	831
	514	
	320	

	2016	2015
[7] Voorziening pensioenverplichtingen voor risico (gewezen) deelnemers		
Pensioenspaarkapitalen		
Stand per 1 januari	19.345	18.326
Storting uit premiebijdragen	5.636	5.328
Storting uit inkomende waardeoverdracht	13	978
Toekenning extra participaties (winstdeling 2014)	0	128
Toekenning extra participaties (winstdeling 2015)	286	0
Onttrekkingen t.b.v. waardeoverdracht	-8.672	-5.967
Onttrekkingen i.v.m. overlijden	-49	1
Overige onttrekkingen ¹⁾	-11	0
Rendement	154	551
Stand per 31 december	16.702	19.345
[8] Kortlopende schulden en overlopende passiva		
Schuld inzake koopsom wezenpensioen ASR administratiekosten	0	86
Schulden inzake pensioenuitkerings- en administratiekosten	64	84
	64	170

De kortlopende schulden hebben een looptijd korter dan 1 jaar.

Niet uit de balans blijvende verplichtingen

Er zijn contracten met de vermogensbeheerder en de administrateur afgesloten. Deze contracten zijn jaarlijks opzegbaar. Ook is er een overeenkomst met een herverzekeraar afgesloten om het arbeidsongeschiktheidsrisico en het overlijdensrisico te verzekeren.

De overeenkomst is afgesloten per 1-1-2014 en heeft een looptijd van 3 jaar. In deze overeenkomst is ook een winstdelingsregeling overeen gekomen. Op basis van inschattingen ultimo 2016 is de verwachte winstdeling ultimo 2016 nihil.

1) Dit betreft een 'oude' onterecht retour ontvangen WO ad 7k, welke in het verslagjaar is afgerekend en een onterecht uitbetaalde WO ad 4k, welke in 2017 retour wordt ontvangen.

Toelichting op de staat van baten en lasten

(in duizenden euro)

Vacatiegelden bestuursleden

De bestuursleden van Stichting Pensioenfonds Huisartsen in Opleiding hebben in totaal een bedrag van € 44.498,- (2015: € 37.462,-) ontvangen. De leden van het Verantwoordingsorgaan hebben in totaal een bedrag ontvangen van € 7.743,- (2015: € 3.941,-).

Personeel

Gedurende het boekjaar 2016 had Stichting Pensioenfonds Huisartsen in Opleiding geen personeelsleden in dienst (2015 idem).

Kosten vermogensbeheer

De van de vermogensbeheerder (BrandNewDay) ontvangen korting ad € 18.196,- (2015: € 17.180,-) wordt na verrekening van de beheervergoeding ad € 1.210,- (2015: € 1.210,-) door de vermogensbeheerder toegevoegd aan de beleggingen voor risico (gewezen) deelnemers. De kosten van de beleggingsfondsen ad € 42.450,- (2015: € 45.053,-) zijn verdisconteerd in de koers van de beleggingsfondsen.

Baten en lasten	2016 ¹⁾	2015 ¹⁾
[7] Directe beleggingsopbrengsten voor risico (gewezen) deelnemers		
Ontvangen intrest	61	142
Dividendbelasting	10	10
	71	152
[8] Indirecte beleggingsopbrengsten voor risico (gewezen) deelnemers		
Aan de (gewezen) deelnemers is een rendement toegekend op basis van een fictief rentepercentage. Vanaf 1 juli 2011 tot en met 31 december 2012 bedroeg dit 4%. Vanaf 1 januari 2013 is een fictief rendement ad 3% toegekend.		
– Gerealiseerde koersverschillen	-13	0
– Niet gerealiseerde koersverschillen	604	171
	591	171
Waarvan toegekend aan deelnemers ²⁾	437	-380
Waarvan toegekend rendement aan de voorziening voor risico (gewezen) deelnemers	154	551

1) Door een afwijkende presentatie van de beleggingsopbrengsten 2016 zijn de cijfers over 2015 omwille van de vergelijkbaarheid aangepast.

2) Resultaat t.g.v. het fonds

	2016	2015
[9] Premiebijdragen van werkgevers en werknemers voor kosten herverzekering en pensioen- en uitvoeringskosten		
Pensioenpremie werkgevers	1.213	1.198
Pensioenpremie werknemers	505	499
	1.718	1.697
[10] Bijdragen voor risico (gewezen) deelnemers		
Premies pensioensparen	5.636	5.328
Kostendeekkende premie	6.891	6.574
Beschikbare premie	7.354	7.025
De kostendeekkende premie is als volgt samengesteld:		
– Spaarpremie	5.636	5.328
– Risicopremies	661	668
– Kosten	526	513
– Solvabiliteitsbuffer ¹⁾	68	65
	6.891	6.574
[11] Overgenomen pensioenverplichtingen	13	978
[12] Overgedragen pensioenverplichtingen	-8.672	-5.967
[13] Mutatie voorziening pensioenverplichtingen voor risico (gewezen) deelnemers		
Stortingen uit premiebijdragen	-5.636	-5.328
Stortingen uit inkomende waardeoverdrachten	-13	-978
Toekenning extra participaties (winstdeling 2014)	0	-128
Toekenning extra participaties (winstdeling 2015)	-286	0
Onttrekkingen t.b.v. waarde overdracht	8.672	5.967
Overige	60	-1
Rendement	-154	-551
	2.643	-1.019

1) 1% van de som van spaarpremie, risicopremie en kosten.

Jaarlijks bepaalt pensioenfonds HAIO of er naast het toekennen van het fictieve rendement nog aanvullende mogelijkheden zijn voor resultatendeling met de (gewezen) deelnemers. Dat is het geval als de aanwezige reserve in het pensioenfonds aan het einde van het boekjaar hoger is dan de vereiste reserve.

Over boekjaar 2016 heeft pensioenfonds HAIO op grond van het voorgaande een winstdeling ter beschikking gesteld.

Deze winstdeling ad € 835.121,- wordt in april 2017 bijgeschreven bij de per 31 maart 2017 aanwezige opgebouwde pensioenkapitalen. Het percentage bijschrijving bedraagt 5%.

[14] Herverzekering

Premies

-661

-668

Koopsommen

-296

-86

Dit betreft de premie en koopsommen voor het bij Zwitserleven verzekerd overlijdensrisico en arbeidsongeschiktheidsrisico en het bij ASR te verzekeren wezenpensioen.

De premie voor de arbeidsongeschiktheidsverzekering bij MOVIR wordt door de werkgever betaald.

Herverzekerde uitkeringen

721

861

Dit betreft ontvangsten m.b.t. premieovername bij arbeidsongeschiktheid, overlijdensuitkeringen en wezenpensioen.

Resultaatdeling

– Technische winstdeling (2004 t/m 2007 herzien)

0

-69

– Technische winstdeling (2008 t/m 2010 herzien)

0

13

– Technische winstdeling (2011 t/m 2013)

0

729

-236

780

[15] Pensioenuitvoerings- en administratiekosten

Administratie

-372

-380

Bestuur

-52

-41

Accountant: controle van de jaarrekening

-25

-28

Accountant: fiscaal advies

-6

0

Actuaris

-47

-43

Contributies en bijdragen

-5

-5

Overige kosten

-19

-16

Totaal Pensioenuitvoerings- en administratiekosten

-526

-513

	2016	2015
[16] Overige baten en lasten		
Compensatie u.h.v. onbetaald ouderschaopsverlof	0	38
Overig	-2	0
Totaal Pensioenuitvoerings- en administratiekosten	-2	38
Saldo van baten en lasten	1.236	1.645

Risicoparagraaf

De financiële risico's van het fonds zijn zeer beperkt. Het fonds heeft een directe economische en contractuele relatie met de werkgever als sponsor van het fonds (SBOH). SBOH is een ZBO met 100% overheidsfinanciering. Het enige sponsorrisico dat het fonds loopt is te late betaling van de premie door de sponsor. Over tijdige premiebetaling zijn afspraken met de sponsor gemaakt, waardoor dit risico minimaal is. Om de risico's te beheersen heeft het fonds een aantal beleidsinstrumenten tot zijn beschikking: het beleggingsbeleid, premiebeleid, uitbestedingsbeleid, integriteitsbeleid, gedragscode, crisisplan en incidentenregeling. De uitgangspunten rondom deze beleidsinstrumenten zijn gebaseerd op de risicobereidheid van het fonds en zijn vastgelegd in de ABTN. Het bestuur erkent dat aan de uitbesteding het risico is verbonden van discontinuïteit van de dienstverlening door uitbestedingspartners. Voorts vergt het besturen op afstand grotere inspanningen met betrekking tot de wederzijdse communicatie en informatie-uitwisseling. Ten aanzien van het beleggingsbeleid geldt dat gezien de korte duur van de pensioenopbouw het aantasten van het opgebouwde pensioenkapitaal niet gewenst is. Dit betekent dat bij de invulling van een risicovoller beleggingsbeleid voortdurend gekeken wordt naar die grens van de risicobereidheid, namelijk het bieden van optimale zekerheid voor het aan het begin van enig jaar opgebouwde pensioenkapitaal verhoogd met de nominale spaarpremie in dat jaar. Alsdan zal steeds sprake zijn van een minstens nominaal opgebouwd pensioenkapitaal omdat dit minimaal gelijk is aan de som van de nominale spaarpremies. Het kredietrisico beperkt zich tot de vorderingen die in de balans zijn opgenomen. Pensioenfonds HAIO heeft het verzekeringstechnische risico afgedekt doordat het de overlijdens- en arbeidsongeschiktheidsrisico's volledig heeft herverzekerd.

De risicobereidheid in het kader van beleggingsbeleid wordt berekend in de percentages van de Voorziening Pensioenverplichtingen (VPV), waarbij het fonds de navolgende uitgangspunten hanteert:

- De VPV = het totaal van de spaarpremie van de deelnemers moet nominaal intact blijven;
- Het minimaal vereist eigen vermogen (MVEV) is 5% van de VPV;
- Het gewenst eigen vermogen is 12% van de VPV.

Het bestuur streeft naar een eigen vermogen van 12% van de VPV. Er geldt een bandbreedte van 3%. Het eigen vermogen dient zich te bevinden tussen een minimum van 9% en een maximum van 15% VPV.

Het beleggingsbeleid resulteert derhalve in het in stand houden van de VPV plus minimaal 5% vereist eigen vermogen.

Het fonds loopt zelf als fonds geen risico omdat alle risico's bij de deelnemers liggen. Het bestuur streeft ernaar positieve resultaten van het fonds gelijkmatig te verdelen als winstuitkering toe te delen aan de deelnemers over een periode van 3 jaar. Zo wordt de winst op herverzekering en/of sterftewinst niet in het boekjaar van ontvangst uitgedeeld, maar zal worden verdeeld over maximaal 3 jaar. Bij winstuitkering spelen immers continuïteit, maatschappelijk gewenste en acceptabele normen een grote rol voor het fonds.

Verzekeringstechnisch risico:

De risico's met betrekking tot overlijden en arbeidsongeschiktheid zijn volledig verzekerd bij Zwitserleven tot 1 januari 2017 en daarna (tot 1 januari 2020) bij elipsLife. Er is steeds sprake van een driejarig contract met winstdeling na afloop van de contractperiode. Afgezien van het risico dat er geen winstdeling kan worden toegekend, zouden de risico's op het gebied van herverzekering betrekking hebben op het kredietrisico op de herverzekeraar en op het risico dat na afloop van het contract de herverzekeringspremie naar boven zou kunnen worden bijgesteld. Sinds 1 februari 2011 is het fonds echter niet langer verplicht het kredietrisico te adresseren.

Marktrisico:

Is het risico dat het fonds loopt dat wijzigingen in marktomstandigheden invloed hebben op het beleggingsresultaat.

De uitvoering van het beleggingsbeleid van het fonds is uitbesteed aan BND voor het deel van het vermogen dat in aandelen en obligaties wordt belegd. Gegeven de financiële ruimte als basis voor de risicobereidheid van het totaal vermogen minus 105% van de VPV + de te verwachten renteopbrengst van deposito's en spaartegoeden is een navolgende beleggingsmix opgesteld

Categorie	Beleggingen	Bandbreedte
I	Aandelenfondsen	van 10% tot 30%
II	Staatsobligatiefondsen	van 15% tot 30%
III	Bedrijfsobligatiefondsen	van 0% tot 15%
IV	Liquiditeiten	van 40% tot 65%

In de gekozen beleggingsmix is rekening gehouden met een maximale risicobereidheid, waarbij is uitgegaan dat in enig jaar een maximale waardedaling van 25% in aandelen en 10% in obligaties tot de mogelijkheden behoort. Gegeven het hiervoor gestelde zal een actief beleggingsbeleid noodzakelijk zijn; een beleid waarbij een tijdige afbouw van aandelen en obligaties nodig zal zijn ten gunste van vrij risicoloze beleggingen in de vorm van spaarrekeningen en deposito's.

Kredietrisico

Voor Pensioenfonds HAIO gaat het om het risico dat een wederpartij niet aan zijn betalingsverplichtingen kan voldoen als gevolg van faillissementen of betalingsonmacht van tegenpartijen. Het fonds heeft een deel van zijn vermogen (spaartegoeden en deposito's) ondergebracht bij Nederlandse systeembanken met minimaal een kredietrating BBB Standard & Poor's, Fitch Ratings) of Baa (Moody's Investor Service). Door het onderbrengen van de spaartegoeden en deposito's in Nederlandse systeembanken met een minimale creditrating BBB of Baa acht het fonds het kredietrisico als gering.

Het fonds belegt eveneens een deel van zijn vermogen via BND in indexfondsen. BND belegt in fondsen van Vanguard met een zeer goede reputatie. Hierdoor wordt het kredietrisico beperkt. Beheersing van het kredietrisico vindt plaats door voor obligaties voornamelijk te beleggen in staatsobligaties met een hoge creditrating.

Voor pensioenfonds HAIO geldt bovendien dat door de specifieke kenmerken van het fonds (premiebetalende actieve deelnemers, geen dan wel beperkte inactieven, veel uitgaande waarde-overdrachten en relatief kort deelnemerschap) de verhouding premie/belegd vermogen veel hoger is dan bij andere pensioenfondsen. Het is daardoor voor het fonds eenvoudiger om tegenvallers in de beleggingen op te vangen met premiemaatregelen.

	2016	
	€	%
<i>Rating vastrentende waarden:</i>		
AAA	1.120	26,5
BBB	3.113	73,5
	4.233	100,0
<i>Rating depotbanken:</i>		
A	4.584	38,7
A+	6.262	52,9
BBB+	1.000	8,4
	11.846	100,0

Vastgesteld te Utrecht d.d. 20 juni 2017

Het bestuur

drs. M.J.A. de Wit

drs. C.J. Esser

mr. A.W.J.M. van Bolderen

F. Molekamp

E.R. Brugman

M. van Rumpt

Overige gegevens

Actuariële verklaring

Opdracht

Door de Stichting Pensioenfonds Huisartsen in Opleiding te Utrecht is aan Ruigrok Actuariële Consultancy BV de opdracht verleend tot het afgeven van een actuariële verklaring als bedoeld in de Pensioenwet over het boekjaar 2016.

Onafhankelijkheid

Als waarmerkend actuaaris ben ik onafhankelijk van de Stichting Pensioenfonds Huisartsen in Opleiding, zoals vereist conform artikel 148 van de Pensioenwet. Ik verricht geen andere werkzaamheden voor het pensioenfonds.

Gegevens

De gegevens waarop mijn onderzoek is gebaseerd, zijn verstrekt door en tot stand gekomen onder de verantwoordelijkheid van het bestuur van het pensioenfonds.

Voor de toetsing van de technische voorzieningen en voor de beoordeling van de vermogenspositie heb ik mij gebaseerd op de financiële gegevens die ten grondslag liggen aan de jaarrekening.

Afstemming accountant

Op basis van de door mij en de accountant gehanteerde Handreiking heeft afstemming plaatsgevonden over de werkzaamheden en de verwachtingen bij de controle van het boekjaar. Voor de toetsing van de technische voorzieningen en voor de beoordeling van de vermogenspositie als geheel heb ik de materialiteit bepaald op €219.000. Met de accountant ben ik overeengekomen om geconstateerde afwijkingen boven €7.000 te rapporteren. Deze afspraken zijn vastgelegd en de uitkomsten van mijn bevindingen zijn met de accountant besproken.

Ik heb voorts gebruik gemaakt van de door de accountant in het kader van de jaarrekeningcontrole onderzochte basisgegevens. De accountant van het pensioenfonds heeft mij geïnformeerd over zijn bevindingen ten aanzien van de betrouwbaarheid (materiële juistheid en volledigheid) van de basisgegevens en de overige uitgangspunten die voor mijn oordeel van belang zijn.

Werkzaamheden

Ter uitvoering van de opdracht heb ik, conform mijn wettelijke verantwoordelijkheid zoals beschreven in artikel 147 van de Pensioenwet, onderzocht of is voldaan aan de artikelen 126 tot en met 140 van de Pensioenwet. De door het pensioenfonds verstrekte basisgegevens zijn zodanig dat ik die gegevens als uitgangspunt van de door mij beoordeelde berekeningen heb aanvaard.

Als onderdeel van de werkzaamheden voor de opdracht heb ik onder meer onderzocht of:

- de technische voorzieningen, het minimaal vereist eigen vermogen en het vereist eigen vermogen toereikend zijn vastgesteld;
- de kostendekkende premie voldoet aan de gestelde wettelijke vereisten;
- het beleggingsbeleid in overeenstemming is met de prudent-person regel.

Voorts heb ik mij een oordeel gevormd over de vermogenspositie van het pensioenfonds. Daarbij heb ik mij gebaseerd op de tot en met balansdatum aangegane verplichtingen en de op dat moment aanwezige middelen en is mede het financieel beleid van het pensioenfonds in aanmerking genomen.

Mijn onderzoek heb ik zodanig uitgevoerd, dat een redelijke mate van zekerheid wordt verkregen dat de resultaten geen onjuistheden van materieel belang bevatten.

De beschreven werkzaamheden en de uitvoering daarvan zijn in overeenstemming met de binnen het Koninklijk Actuarieel Genootschap geldende normen en gebruiken, en vormen naar mijn mening een deugdelijke grondslag voor mijn oordeel.

Oordeel

De technische voorzieningen zijn, overeenkomstig de beschreven berekeningsregels en uitgangspunten, als geheel gezien, toereikend vastgesteld. Het eigen vermogen van het pensioenfonds is op de balansdatum tenminste gelijk aan het wettelijk vereist eigen vermogen.

Met inachtneming van het voorafgaande heb ik mij ervan overtuigd dat is voldaan aan de artikelen 126 tot en met 140 van de Pensioenwet.

De beleidsdekkingsgraad van het pensioenfonds op balansdatum is tenminste gelijk aan de dekkingsgraad bij vereist eigen vermogen.

Mijn oordeel over de vermogenspositie van de Stichting Pensioenfonds Huisartsen in Opleiding is gebaseerd op de tot en met balansdatum aangegane verplichtingen en de op dat moment aanwezige middelen. De vermogenspositie is naar mijn mening voldoende, omdat het aanwezig eigen vermogen hoger is dan het vereist eigen vermogen.

Wieringerwaard, 20 juni 2017

Drs. P.J.G. Ruigrok AAG
verbonden aan Ruigrok Actuariële Consultancy

Controleverklaring van de onafhankelijke accountant

Aan het bestuur van Stichting Pensioenfonds Huisartsen in Opleiding

VERKLARING OVER DE IN HET JAARVERSLAG OPGENOMEN JAARREKENING 2016

ONS OORDEEL

Wij hebben de jaarrekening 2016 van Stichting Pensioenfonds Huisartsen in Opleiding te Utrecht gecontroleerd.

Naar ons oordeel geeft de in dit jaarverslag opgenomen jaarrekening een getrouw beeld van de grootte en de samenstelling van het vermogen van Stichting Pensioenfonds Huisartsen in Opleiding per 31 december 2016 en van het resultaat over 2016 in overeenstemming met Titel 9 Boek 2 BW.

De jaarrekening bestaat uit:

1. de balans per 31 december 2016;
2. de winst-en-verliesrekening over 2016; en
3. de toelichting met een overzicht van de gehanteerde grondslagen voor financiële verslaggeving en andere toelichtingen.

DE BASIS VOOR ONS OORDEEL

Wij hebben onze controle uitgevoerd volgens het Nederlands recht, waaronder ook de Nederlandse controlestandaarden vallen. Onze verantwoordelijkheden op grond hiervan zijn beschreven in de sectie 'Onze verantwoordelijkheden voor de controle van de jaarrekening'.

Wij zijn onafhankelijk van Stichting Pensioenfonds Huisartsen in Opleiding zoals vereist in de Verordening inzake de onafhankelijkheid van accountants bij assurance-opdrachten (ViO) en andere voor de opdracht relevante onafhankelijkheidsregels in Nederland. Verder hebben wij voldaan aan de Verordening gedrags- en beroepsregels accountants (VGBA).

Wij vinden dat de door ons verkregen controle-informatie voldoende en geschikt is als basis voor ons oordeel.

VERKLARING OVER DE IN HET JAARVERSLAG OPGENOMEN ANDERE INFORMATIE

Naast de jaarrekening en onze controleverklaring daarbij, omvat het jaarverslag andere informatie, die bestaat uit:

- het bestuur en organisatie;
- het voorwoord;
- het meerjarenoverzicht;
- het verslag van het bestuur;
- de overige gegevens.

Op grond van onderstaande werkzaamheden zijn wij van mening dat de andere informatie:

- met de jaarrekening verenigbaar is en geen materiële afwijkingen bevat;
- alle informatie bevat die op grond van Titel 9 Boek 2 BW is vereist.

Wij hebben de andere informatie gelezen en hebben op basis van onze kennis en ons begrip, verkregen vanuit de jaarrekeningcontrole of anderszins, overwogen of de andere informatie materiële afwijkingen bevat.

Met onze werkzaamheden hebben wij voldaan aan de vereisten in Titel 9 Boek 2 BW en de Nederlandse Standaard 720. Deze werkzaamheden hebben niet dezelfde diepgang als onze controlewerkzaamheden bij de jaarrekening.

Het bestuur is verantwoordelijk voor het opstellen van de andere informatie, waaronder het verslag van het bestuur en de overige gegevens in overeenstemming met Titel 9 Boek 2 BW.

BESCHRIJVING VAN VERANTWOORDELIJKHEDEN MET BETREKKING TOT DE JAARREKENING

VERANTWOORDELIJKHEDEN VAN HET BESTUUR

Het bestuur is verantwoordelijk voor het opmaken en getrouw weergeven van de jaarrekening in overeenstemming met Titel 9 Boek 2 BW van het in Nederland geldende Burgerlijk Wetboek (BW). In dit kader is het bestuur verantwoordelijk voor een zodanige interne beheersing die het bestuur noodzakelijk acht om het opmaken van de jaarrekening mogelijk te maken zonder afwijkingen van materieel belang als gevolg van fouten of fraude.

Bij het opmaken van de jaarrekening moet het bestuur afwegen of het pensioenfonds in staat is om haar werkzaamheden in continuïteit voort te zetten. Op grond van genoemde verslaggevingsstelsel moet het bestuur de jaarrekening opmaken op basis van de continuïteitsveronderstelling, tenzij het bestuur het voornemen heeft om het pensioenfonds te liquideren of de activiteiten te beëindigen of als beëindiging het enige realistische alternatief is.

Het bestuur moet gebeurtenissen en omstandigheden waardoor gerede twijfel zou kunnen bestaan of het pensioenfonds haar activiteiten in continuïteit kan voortzetten, toelichten in de jaarrekening.

ONZE VERANTWOORDELIJKHEDEN VOOR DE CONTROLE VAN DE JAARREKENING

Onze verantwoordelijkheid is het zodanig plannen en uitvoeren van een controleopdracht dat wij daarmee voldoende en geschikte controle-informatie verkrijgen voor het door ons af te geven oordeel.

Onze controle is uitgevoerd met een hoge mate maar geen absolute mate van zekerheid waardoor het mogelijk is dat wij tijdens onze controle niet alle materiële fouten en fraude ontdekken.

Afwijkingen kunnen ontstaan als gevolg van fraude of fouten en zijn materieel indien redelijkerwijs kan worden verwacht dat deze, afzonderlijk of gezamenlijk, van invloed kunnen zijn op de economische beslissingen die gebruikers op basis van deze jaarrekening nemen. De materialiteit beïnvloedt de aard, timing en omvang van onze controlewerkzaamheden en de evaluatie van het effect van onderkende afwijkingen op ons oordeel.

Wij hebben deze accountantscontrole professioneel kritisch uitgevoerd en hebben waar relevant professionele oordeelsvorming toegepast in overeenstemming met de Nederlandse controlestandaarden, ethische voorschriften en de onafhankelijkheidseisen. Onze controle bestond onder andere uit:

- het identificeren en inschatten van de risico's dat de jaarrekening afwijkingen van materieel belang bevat als gevolg van fouten of fraude, het in reactie op deze risico's bepalen en uitvoeren van controlewerkzaamheden en het verkrijgen van controle-informatie die voldoende en geschikt is als basis voor ons oordeel. Bij fraude is het risico dat een afwijking van materieel belang niet ontdekt wordt groter dan bij fouten. Bij fraude kan sprake zijn van samenspanning, valsheid in geschrifte, het opzettelijk nalaten transacties vast te leggen, het opzettelijk verkeerd voorstellen van zaken of het doorbreken van de interne beheersing;
- het verkrijgen van inzicht in de interne beheersing die relevant is voor de controle met als doel controlewerkzaamheden te selecteren die passend zijn in de omstandigheden. Deze werkzaamheden hebben niet als doel om een oordeel uit te spreken over de effectiviteit van de interne beheersing van het pensioenfonds;
- het evalueren van de geschiktheid van de gebruikte grondslagen voor financiële verslaggeving en het evalueren van de redelijkheid van schattingen door het bestuur en de toelichtingen die daarover in de jaarrekening staan;
- het vaststellen dat de door het bestuur gehanteerde continuïteitsveronderstelling aanvaardbaar is. Tevens het op basis van de verkregen controle-informatie vaststellen of er gebeurtenissen en omstandigheden zijn waardoor gerede twijfel zou kunnen

bestaan of het pensioenfonds haar activiteiten in continuïteit kan voortzetten. Als wij concluderen dat er een onzekerheid van materieel belang bestaat, zijn wij verplicht om aandacht in onze controleverklaring te vestigen op de relevante gerelateerde toelichtingen in de jaarrekening. Als de toelichtingen inadequaat zijn, moeten wij onze verklaring aanpassen. Onze conclusies zijn gebaseerd op de controle-informatie die verkregen is tot de datum van onze controleverklaring. Toekomstige gebeurtenissen of omstandigheden kunnen er echter toe leiden dat het pensioenfonds haar continuïteit niet langer kan handhaven;

- het evalueren van de presentatie, structuur en inhoud van de jaarrekening en de daarin opgenomen toelichtingen; en
- het evalueren of de jaarrekening een getrouw beeld geeft van de onderliggende transacties en gebeurtenissen.

Rotterdam, 20 juni 2017

MAZARS PAARDEKOOPEL HOFFMAN ACCOUNTANTS N.V.

Origineel getekend door: drs C.A. Hartevelde RA